

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____Л. М. Побоченко
«_____» _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Розвиток економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії»

Виконавець: Тетерук Вероніка Олександрівна,
група МEB-401

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Гура Світлана Миколаївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Набок Інна Іванівна

(підпис нормоконтролера)

Київ - 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Побоченко Л.М.

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Тетерук Вероніки Олександрівни

1. Тема роботи «Розвиток економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії» затверджена наказом ректора «19» квітня 2022 р. №399/ст.
2. Термін виконання роботи: з 09 травня 2022 року по 19 червня 2022 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання економічних відносин між Україною та Китаєм, статистична звітність Національного бюро статистики КНР, Державної служби статистики України, посольства України в КНР та КНР в Україні; матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній і дослідницьких агенцій: McKinsey&Company, PricewaterhouseCoopers, BBC, Deloitte, World Investment Report, World Trade Statistical Review; звіти міжнародних організацій Міжнародного валютного фонду, Світової організації торгівлі, Світового банку, публікації вітчизняних, китайських видань (Україна-Китай, Китаєзнавчі дослідження тощо).
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні основи розвитку економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії, дослідження розвитку економічного співробітництва між Україною та КНР під впливом пандемічної кризи, проблемні аспекти та перспективи українсько-китайської економічної співпраці.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 10 таблиць та 17 рисунків.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 25 слайдів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	28.03.2022	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	04.04.2022	Виконано
3.	Розкрити теоретичні основи розвитку економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії	05.04.2022 – 10.04.2022	Виконано
4.	Дослідити розвиток економічного співробітництва між Україною та КНР під впливом пандемічної кризи	11.04.2022 – 08.05.2022	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблемні аспекти та перспективи українсько-китайської економічної співпраці	09.05.2022 – 22.05.2022	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	23.05.2022 – 29.05.2022	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	30.05.2022	Виконано
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	01.06.2022	Виконано
9.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	03.06.2022	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	07.06.2022	Виконано

8. Дата видачі завдання: «04» квітня 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис керівника)

Гура С.М.
(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Тетерук В.О.
(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Розвиток економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії»: 98 сторінок, 10 таблиць, 17 рисунків, 98 літературних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ, COVID-19, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, ГЛОБАЛЬНА ТРАНСФОРАЦІЯ, УКРАЇНА-КНР, ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО.

Об'єкт дослідження: процес розвитку українсько-китайських економічних відносин в контексті пандемії COVID-19.

Предмет дослідження: теоретичні і практичні аспекти обґрунтування економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії.

Методи дослідження: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, порівняльних та експертних оцінок, методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного, факторного та структурного, секторально-галузевого та діалектичного підходів та інші.

Отримані результати та їх новизна: полягає у розкритті деяких питань щодо дослідження економічних відносин між Китаєм та Україною та перспектив зовнішньоторговельних відносин в умовах глобальної пандемії.

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення правових, економічних, політичних умов забезпечення інвестиційної привабливості України для Китаю та перспектив економічного співробітництва між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо економічного співробітництва України та КНР в умовах глобальної пандемії.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ПАНДЕМІЇ	9
1.1. Економічне відновлення КНР в контексті боротьби з коронавірусом.....	9
1.2. Трансформація макроекономічних показників КНР під впливом пандемії COVID-19.....	15
1.3. Правове регулювання економічних відносин між Україною та Китайською Народною Республікою	25
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЧНОЇ КРИЗИ	36
2.1. Оцінка торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР в контексті пандемії.....	36
2.2. Аналіз структури та обсягів китайських інвестицій в економіку України.....	47
2.3. Особливості науково-технічного співробітництва України та Китаю.....	60
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ	71
3.1. Проблеми розвитку економічних відносин між Україною та КНР в контексті пандемії COVID-19.....	71
3.2. Пріоритетні напрямки розвитку українсько-китайського економічного співробітництва.....	79
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК БІБЛЮГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Пандемія коронавірусу справила сильний вплив на всі сфери життя Китаю. За роки реформ та в період розквіту глобалізації Китайська Народна Республіка перетворилася на один із головних локомотивів світової економіки та міцно завоювала звання «фабрики світу». Тому боротьба з пандемією стала найважливішим фактором, що знайшов своє відображення як у зовнішній, так і у внутрішній політиці Китаю, який прагне зберегти завойовані позиції та реалізувати стратегічні цілі розвитку країни.

Китай став першою країною, яка зіштовхнулася з новим коронавірусом COVID-19. Завдяки оперативним та рішучим діям влади, консолідації суспільства країна пододала пік захворюваності та поступово відновлюється її економічна активність.

Поглиблення стратегічного партнерства з КНР – один із пріоритетних напрямів зовнішньої економічної політики України. Китай є одним з ключових торговельних партнерів України та стабільно входить в п'ятірку країн-імпортерів української аграрної продукції.

Україна високо цінує стратегічне партнерство з Китаєм та зацікавлена в максимальному використанні потужного потенціалу двосторонньої взаємодії. Подальша лібералізація двосторонньої торгівлі та поглиблення інвестиційного співробітництва стануть важливим поштовхом для відновлення економік і подолання негативних наслідків пандемії в наших країнах.

Сьогодні Китай має один із найбільших у світі інвестиційний потенціал та є найбільш очікуваним світовим інвестором на найближчі декілька років. КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток.

Україна – важливий вузол уздовж «Одного поясу, одного шляху», її участь у побудові ініціативи має значні переваги у розгортанні торговельно-економічного співробітництва між двома країнами: низька ринкова собівартість, низька собівартість оплати праці, гарні умови для розташування об'єктів, а також науково-технічна, промислова та сільськогосподарська база.

Дослідження українсько-китайського співробітництва здійснювали вітчизняні науковці: О. Борзенко, В. Величко, Л. Власенко, В.Геєць, А. Гончарук, Р. Зварич, В. Левківський, І. Литвин, М. Матула, А. Мокій, А. Мокрецький, Ю. Макогон, С. Нікіщенко, А. Оніщенко, Л.Побоченко, І. Погорєлова, С. Пронь, І.Пузанов, В. Сєднев, О. Скрипник, Д.Романов, А.Румянцев, В. Тарасов, А.Філіпенко, Т.Циганкова, Є.Шаров, О. Шевчук, Л. Яремко та інші.

Серед зарубіжних авторів можна виділити: Шенкар Одеда та Ван Пена, А. Гончарука, Н.Королюка, А.Куна, А. Г. Румянцева, Цзян Чанбіня, Хе Вея, Лю Дун, Лі Син Ханя, Чжу Хунь Женя, Лі Феня, Жень Фея та інших.

Незважаючи на значний науковий доробок, залишаються недостатньо вивченими питання щодо подальшої економічної співпраці України і КНР в умовах глобальної пандемії.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії.

Досягнення означеної мети передбачає постановку і вирішення таких **завдань**:

- розкрити економічне відновлення КНР в контексті боротьби з коронавірусом;
- дослідити трансформацію макроекономічних показників під впливом пандемії COVID-19;
- розглянути правове регулювання економічних відносин між Україною та Китайською Народною Республікою;
- оцінити торговельно-економічне співробітництво між Україною та КНР в контексті пандемії;

- проаналізувати структуру та обсяг китайських інвестицій в економіку України;
- розкрити особливості науково-технічного співробітництва України та Китаю;
- дослідити перспективні напрями та проблемні аспекти економічних відносин між Україною та КНР в умовах коронавірусу;
- запропонувати шляхи удосконалення українсько-китайського економічного співробітництва в контексті пандемії.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні аспекти обґрунтування економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії.

Об’єктом дослідження є процес розвитку українсько-китайських економічних відносин в контексті пандемії COVID-19.

Методологія дослідження ґрунтується на методах: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, абстрактно-логічного, економіко-математичного моделювання, порівняльних та експертних оцінок, а також методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв’язків, статистичного, порівняльного, факторного, секторально-галузевого та діалектичного підходів.

Інформаційну та статистичну базу кваліфікаційної роботи становлять: наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців; інституціональний базис (законодавчі акти, стратегічні програми та нормативно-розпорядчі документи); дані Державної служби статистики України, Національного бюро статистики КНР; звіти міжнародних організацій); матеріали позаурядових торговельних організацій (Торгово-промислової палати України, Міжнародної торгової палати «Шовкового шляху»); публікації періодичних та спеціалізованих вітчизняних, китайських та інших видань (Урядовий портал, Україна-Китай); офіційні Інтернет-ресурси.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 10 таблиць та 17 рисунків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 98 найменувань на дев’яти сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ПАНДЕМІЇ

1.1. Економічне відновлення КНР в контексті боротьби з корона вірусом

Пандемія коронавірусу COVID-19 спричинила глобальну економічну, енергетичну, продовольчу кризи. За даними СОТ обсяги міжнародної торгівлі товарами у 2020 році скоротилися на 8%, в той же час експорт послуг скоротився на 21% [66]. Китай - перша країна, яка стикнулася з невідомим викликом - вірусною інфекцією COVID-19. Секретар КП КНР Сі Цзіньпін на засіданні політбюро у грудні 2019 року наголосив на важливості дотримання "шести стабільностей", проголошених ним у 2018 році, для економічного розвитку Китаю, серед яких: зайнятість, фінанси, зовнішня торгівля, іноземний капітал, інвестиції та економічні очікування [77].

Напередодні пандемії коронавірусу Китай відзначав 70-ти річчя створення КНР (2019 рік) та 40-річчя економічних реформ (грудень 2018 року), що ознаменувало серед політиків та науковців Китаю обговорення питань розвитку зовнішньої торгівлі та ефективності реформування економіки, у тому числі її зовнішньоторговельного сектору [43, с.31].

Упродовж останніх 20 років КНР є країною, економіка якої розвивається швидкими темпами, де ВВП на душу населення у 2021 році склало 12 350 дол. США. З 2000 по 2021рр. найбільше зростання ВВП на душу населення спостерігалось у 2007 році. Унаслідок глобальної кризи 2008-2009рр. темпи зростання ВВП на душу населення скоротились до 9%, але з 2011 року цей показник відносно стабілізувався. З 2016 року темпи зростання економіки КНР помітно уповільнилися. Тим не менш, навіть у 2019 році під впливом коронавірусної кризи темпи зростання ВВП на душу населення втрималися на рівні 5,5%. Цей результат

став найгіршим показником із 1990 року. У 2020 році спостерігаються рекордно низькі темпи зростання ВВП на душу населення на рівні 2,1%. Це пов'язано із гальмуванням світової динаміки у зв'язку з пандемією. В 2021 році [73].

На рисунку 1.1. можна спостерігати темпи зростання ВВП на душу населення [73]:

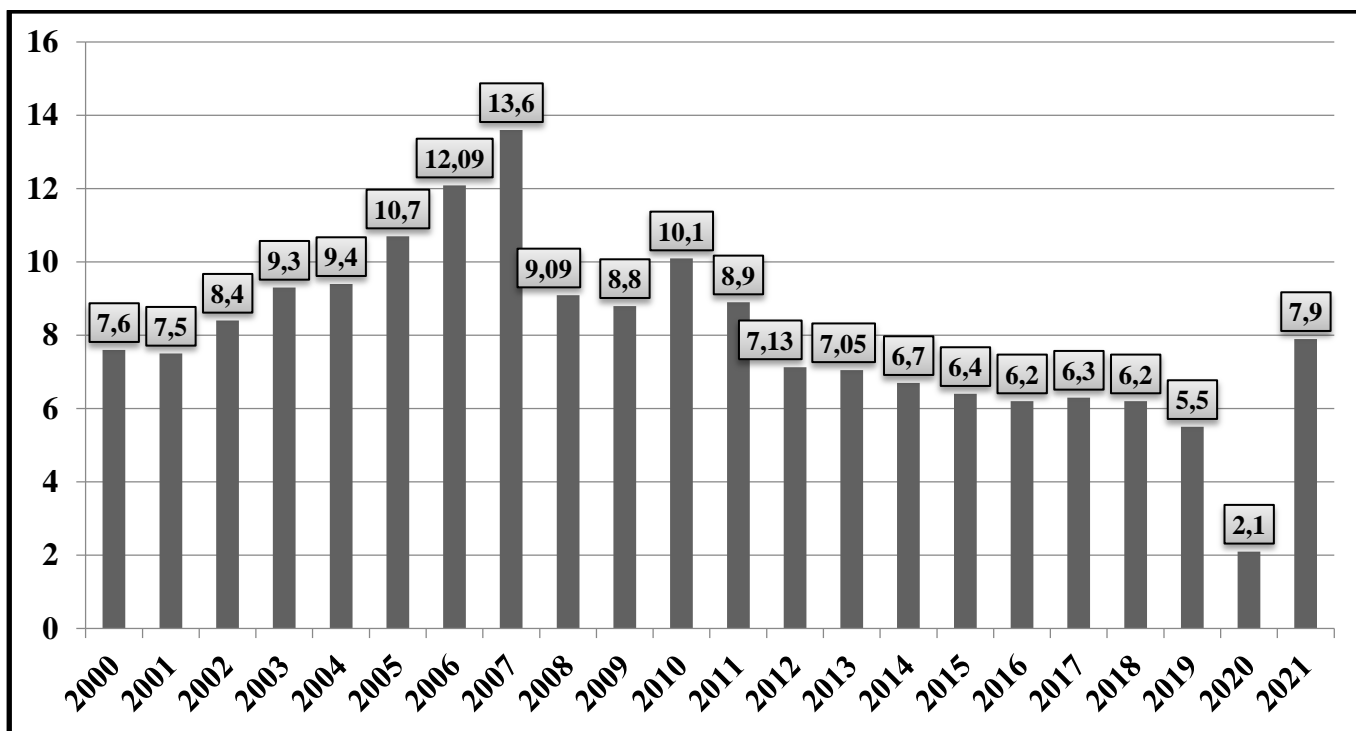

Рис. 1.1. Темпи зростання ВВП на душу населення КНР з 2000 по 2021рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Зі збільшенням потоку торгівлі, капіталу та робочої сили пандемія COVID-19 швидко поширилася по всьому світу, що є найбільш помітною відмінністю в порівнянні з будь-якою попередньою кризою охорони здоров'я на світовому рівні. У міру поширення пандемії все більше країн запровадили закриття кордонів, щоб ефективно стримувати передачу вірусу. Однак пандемія сильно вдарила по багатьох країнах, значно затримуючи відновлення бізнесу та пошкодивши виробничу мережу [78].

Більшість останніх досліджень вважають, що вплив спалаху великих надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я на глобальну економіку або регіональне економічне зростання, як правило, тимчасовий, хоча негативний.

Китай став першою країною, яка зіштовхнулася з новим коронавірусом COVID-19. Завдяки оперативним та рішучим діям влади, консолідації суспільства країна пододала пік захворюваності та поступово відновлюється її економічна активність.

У січні-березні 2020 року – на піку пандемії коронавірусу в Китаї – ВВП країни впав на 6,8%, поставивши антирекорд. У другому кварталі 2020 року, після зняття коронавірусних обмежень, китайська економіка почала відновлюватися і зростала весь рік, що залишився [84].

Завдяки суворим заходам щодо стримування коронавірусу та надання допомоги підприємствам ВВП країни стабільно демонструвало зростання. І, незважаючи на невдалий початок 2020 року, Китай став єдиною великою економікою, яка за його підсумками показала зростання, хоч і найслабше за десятиліття (2,3%).

За даними Державного статистичного управління КНР, незважаючи на відносно слабкий початок, економіка Китаю завершила 2020 рік, продемонструвавши стабільне зростання показників. КНР став єдиною провідною економікою світу, чиє зростання на тлі пандемії COVID-19 виявилось позитивним за підсумками року. Перевершивши очікування зі зростанням на 6,5% у четвертому кварталі, валовий внутрішній продукт (ВВП) Китаю за підсумками 2020 року збільшився на 2,3% у річному обчисленні, вперше перевищивши поріг 100 трлн. юанів (близько 15,42 трлн. дол. США), [80].

Оскільки Китаю вдалося взяти під контроль пандемію COVID-19, економічне зростання швидко відновилося. Згідно з даними 2021 року, ВВП Китаю зріс на 8,1% в 2021 році. У першому кварталі 2020 року друга за величиною економіка зафіксувала перше скорочення за десятиліття через епідемію.

Під впливом пандемії COVID-19 у 2020 році ВВП Китаю впав до 2,3% та зріс до 8,1% у 2021 році, а за прогнозами PricewaterhouseCoopers (PwC) зросте до 5,5% в 2022 році та до 5,2% в 2023 році [73], (рис. 1.2.):

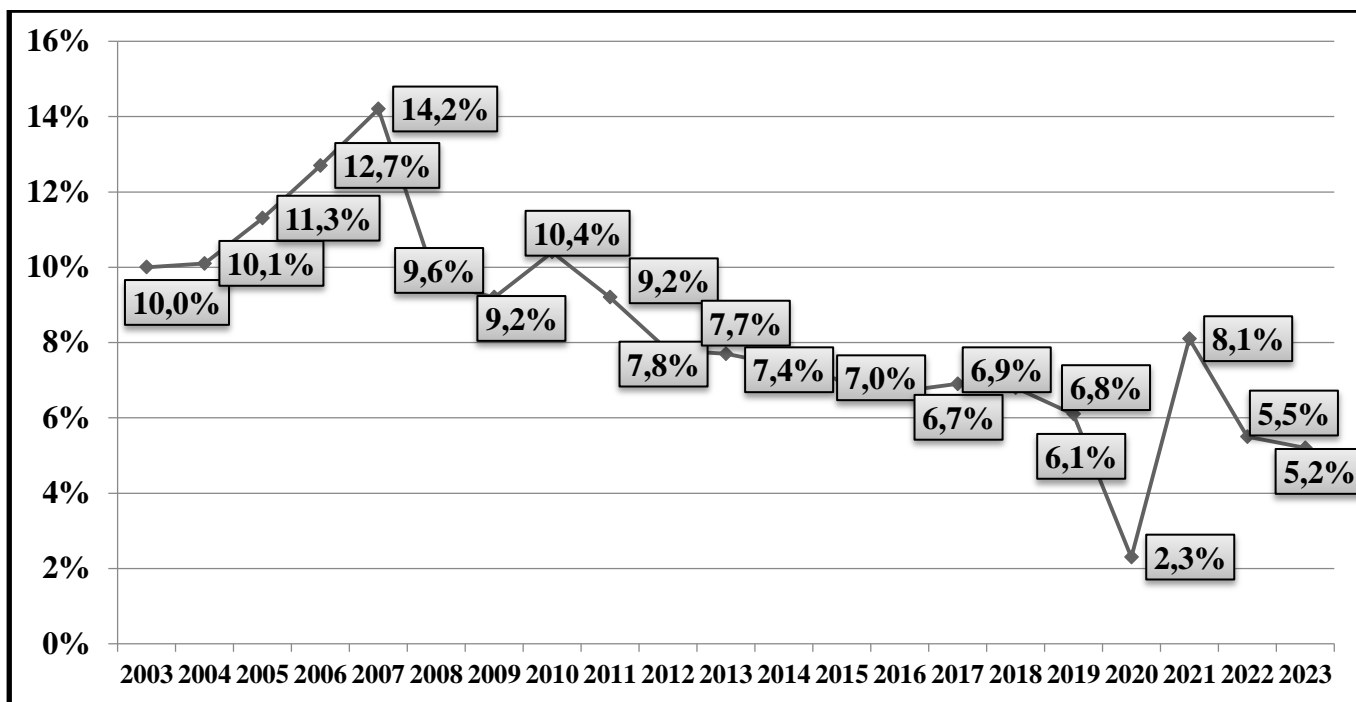

Рис. 1.2 Темпи приросту ВВП Китаю в 2003-2021рр.та прогноз на 2022-2023рр., (%). Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Китайська економіка зростає на рекордні 18,3% у першому кварталі 2021 року, порівняно з аналогічним періодом минулого року. Зростання ВВП виявилось найістотнішим з початку відстеження цих даних з 1992 року. Як повідомило державне статистичне бюро Китаю, ВВП країни у першому кварталі 2021 року становив 3,8 трлн. дол. США і перевищив попередній рекорд у 15,3%, зафіксований у першому кварталі 1993 року. У той же час показник виявився нижчим за очікування експертів, які прогнозували зростання як мінімум на 19% [73].

Це був відносно високий результат, особливо з огляду на тривалі наслідки пандемії COVID-19 на світову економіку. Китайські економісти в цілому погоджуються, що потенційні темпи зростання Китаю становлять 6%. Отже, враховуючи базовий ефект, темпи зростання Китаю в річному обчисленні за чотири

квартали 2021 року становитли 18,3 %, 8,3%, 6,7% і 5,5% в четвертому кварталі 2021 року відповідно [73].

Китай зробив рішучі та своєчасні дії зі стримування поширення вірусу, створивши умови для "V-подібного" економічного зростання, який набрав обертів після цілої низки урядових заходів, включаючи збільшення бюджетних видатків, податкові пільги, зниження кредитних ставок та норм обов'язкових резервів банків. Незважаючи на те, що останнім часом у деяких районах країни спостерігаються спалахи випадків зараження COVID-19, їхній вплив на економіку контролюється. Міцна матеріальна основа, досконала промислова система, величезний ринковий простір та сильний науково-технічний потенціал є ключовими факторами, що сприяють розвитку економіки Китаю на довгострокову перспективу в позитивному напрямку.

У той час як решта світу все ще бореться зі зростанням числа випадків захворювання COVID-19 та економічним спадом, економічний підйом Китаю, досягнутий за рахунок великих зусиль, стане джерелом натхнення та досвіду для відновлення світової економіки у новому році.

Варто зазначити, що попри продовження розповсюдження коронавірусної інфекції світом, Китай все ще двигун світового зростання. Відповідно, варто виділити 5 ключових тенденцій, що формують китайську економіку [78]:

1. **Диджиталізація.** Цифрові інструменти стають дедалі популярнішими рішеннями, розширюючись від B2C до B2B.
2. **Зменшення глобальної експозиції.** Зростаюче значення внутрішніх ринків, технологій та капіталу.
3. **Зростання інтенсивності конкуренції.** Технології та спритність стимулюють переможців охоплювати левову частку галузі.
4. **Споживачі стають повнолітніми.** Споживачі (особливо молоді) стають більш розсудливими та відповідальніше ставляться до здоров'я.

5. **Приватний та соціальний сектори активізуються.** Приватний сектор відіграє сильнішу соціально-економічну роль, тоді як соціальний сектор зростає [61, р.10], (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Головні тенденції швидкого просування Китаю в контексті COVID-19

№	Тенденція	Характеристика
1	Тенденція швидкого просування вперед 1: Диджиталізація.	Цифрові інструменти стають дедалі популярнішими рішеннями, розширюючись від B2C до B2B.
2	Тенденція швидкого просування вперед 2: Зменшення глобальної експозиції.	Зростаюче значення внутрішніх ринків, технологій та капіталу.
3	Тенденція швидкого просування вперед 3: Зростання інтенсивності конкуренції.	Технології та спритність стимулюють переможців охоплювати левову частку галузі.
4	Тенденція швидкого просування вперед 4: Споживачі стають повнолітніми.	Споживачі (особливо молоді) стають більш розсудливими та відповідальніше ставляться до здоров'я.
5	Тенденція швидкого просування вперед 5: Приватний та соціальний сектори активізуються.	Приватний сектор відіграє сильнішу соціально-економічну роль, тоді як соціальний сектор зростає

Примітка. Складено автором за даними: Macroeconomic Impact of the COVID-19 in China and Policy Suggestions /PricewaterhouseCoopers. – 2020. – Р.10.

Таким чином, пандемія COVID-19 являє собою безпрецедентний зрив світової економіки та світової торгівлі, оскільки виробництво та споживання зменшуються по всьому світу. Спалах пандемії COVID-19 змінив життя усієї світової спільноти. Заходи, спрямовані на стримування поширення нового коронавірусу, кардинально змінили поведінку споживачів та спосіб ведення операцій компаній. На всіх, від штабних працівників до керівників, вплинула тимчасова заборона на поїздки, переїзд на віддалену роботу та неможливість розваг чи екскурсій поза домом. Незважаючи на те, що відновлення Китаю зараз набирає обертів, усі країни світу стикаються з новим середовищем, в якому цифрові інструменти та інновації виявились найнеобхіднішими.

1.2. Трансформація макроекономічних показників КНР під впливом пандемії COVID-19

Позиції Китаю у світовому господарстві та міжнародній торгівлі визначається ресурсною базою країни та його економічним потенціалом. Як велика країна, населення якої становить 21% загальносвітового а територія - 6% суші, Китай формує ринки товарів та послуг, займає лідируючі позиції на них. Поєднання імпортозаміщення та стратегії експортної орієнтації дозволили КНР досягти успіхів у модернізації національного господарства та закріпитися на міжнародній арені в якості світового лідера. До початку пандемії COVID-19 економіка Китаю була другою економікою світу після США із часткою 18,33% у світовому ВВП [73].

Статус найбільшого світового експортера Китай зберігає з 2007 року, коли його частка у світовому експорті становила 8,9%. На кінець 2018 року Китай був провідним міжнародним інвестором, поступався тільки США і Нідерландам, а поточні запаси ПП перевищували 2 трлн дол. США. Придбання ресурсних активів - типова стратегія доступу та залучення ресурсів для подальшого розвитку китайської економіки. З початку 2011 року Китай надавав країнам, що розвиваються, більше кредитів, ніж Світовий банк [43, с.30].

Пандемія коронавірусу, що вибухнула в 2020 році, справила сильний вплив на всі сфери життя Китаю. За роки реформ та в період розквіту глобалізації Китайська Народна Республіка перетворилася на один із головних локомотивів світової економіки та міцно завоювала звання «фабрики світу». Тому боротьба з пандемією стала найважливішим фактором, що знайшов своє відображення як у зовнішній, так і у внутрішній політиці Китаю, який прагне зберегти завойовані позиції та реалізувати стратегічні цілі розвитку країни [80].

У серпні 2020 року уряд Китаю оголосив про намір в найближчі роки кардинально переорієнтувати свою економіку. Йдеться про зниження залежності від експорту і перехід до стимуляції внутрішнього попиту на китайські товари і послуги. Концепція отримала назву "внутрішня циркуляція" [79].

У плані китайської влади також говориться, що Піднебесна має перетворитися з постачальника дешевих товарів на виробника високих технологій. До 2049 року Пекін планує стати лідером в цій сфері.

Макроекономічні показники розвитку КНР в період 1953–2021рр. відповідно до керівників держави показано в таблиці 1.2:

Таблиця 1.2

Макроекономічні показники розвитку КНР відповідно до керівників держави в період 1953–2021рр.

Керівники КНР	Мао Цзедун	Хуа Гофен	Ху Яобан	Чжао Цзиян	Цзян Цземінь	Ху Цзіньтао	Сі Цзіньпін
Період правління	1943–1976	1976–1981	1981–1987	1987–1989	1989–2002	2002–2012	з 2012
Фактичне правління	Ден Сяопін 1978–1997						
Період правління							
Середньорічні темпи зростання ВВП, %	6,4	6,4	10,6	9	9,1	10,4	7,2
ВВП, млрд дол.	153,9	289,6	327,1	456,3	1470,6	8560,5	15600
Частка китайського ВВП у світовому, %	2	2	2	2	4	11	16
ВВП на душу, дол.	164,3	287,3	294,3	395,6	1132,4	5537,6	10484
Розподіл ВВП, %, зокрема:							
первинний сектор господарства	32,8	31,8	26,8	25	15,3	10,1	7,9
вторинний сектор господарства	45,4	46,4	43,9	43	50,4	45,3	40,5
сфера послуг	21,7	21,8	29,3	32	34,3	44,6	61,6
Прямі іноземні інвестиції, млрд дол. США	n/a	0,3	2,3	3,4	52,7	121,1	153,7
Прямі зарубіжні інвестиції, млрд.дол. США	n/a	n/a	0,7	0,8	2,5	87,8	96,5
Експорт, млрд дол. США	6,9	22	39,5	52,5	325,6	2048,7	2490
Імпорт млрд дол. США	6,7	22	43,2	59,1	295,2	1818,4	2050

Примітка. Складено автором за даними: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/186-torgovelyno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem/ekonomika-ta-biznes-klimat-knr>.

За даними Національного бюро статистики КНР, валовий внутрішній продукт (ВВП) Китаю перевищив поріг 17,3 трлн. дол. США у 2021 році. ВВП країни збільшився на 8,1% [77].

Економіка Китаю продовжила стабільне відновлення у 2021 році, лідируючи у світі як в економічному розвитку, так і у боротьбі з епідеміями. Обсяг зовнішньої торгівлі Китаю в 2021 році вперше перевищив 6 трлн. дол. США, навіть незважаючи на пандемію COVID-19, а США залишилися головним торговим партнером країни.

За даними Головного митного управління КНР, у 2020 році обсяги зовнішньої торгівлі Китаю склав 4,96 трлн. дол. США. При цьому експорт склав 2,76 трлн. дол. США, а імпорт 2,19 трлн. дол. США. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі 0,57 трлн. дол. США. Загальний обсяг зовнішньої торгівлі товарами в 2021 році склав 6,05 трлн. дол. США, що на 1,09 трлн. дол. США більше ніж рік тому. При цьому експорт зріс на 21,2%, а імпорт – на 21,5% [77], (рис. 1.3.):

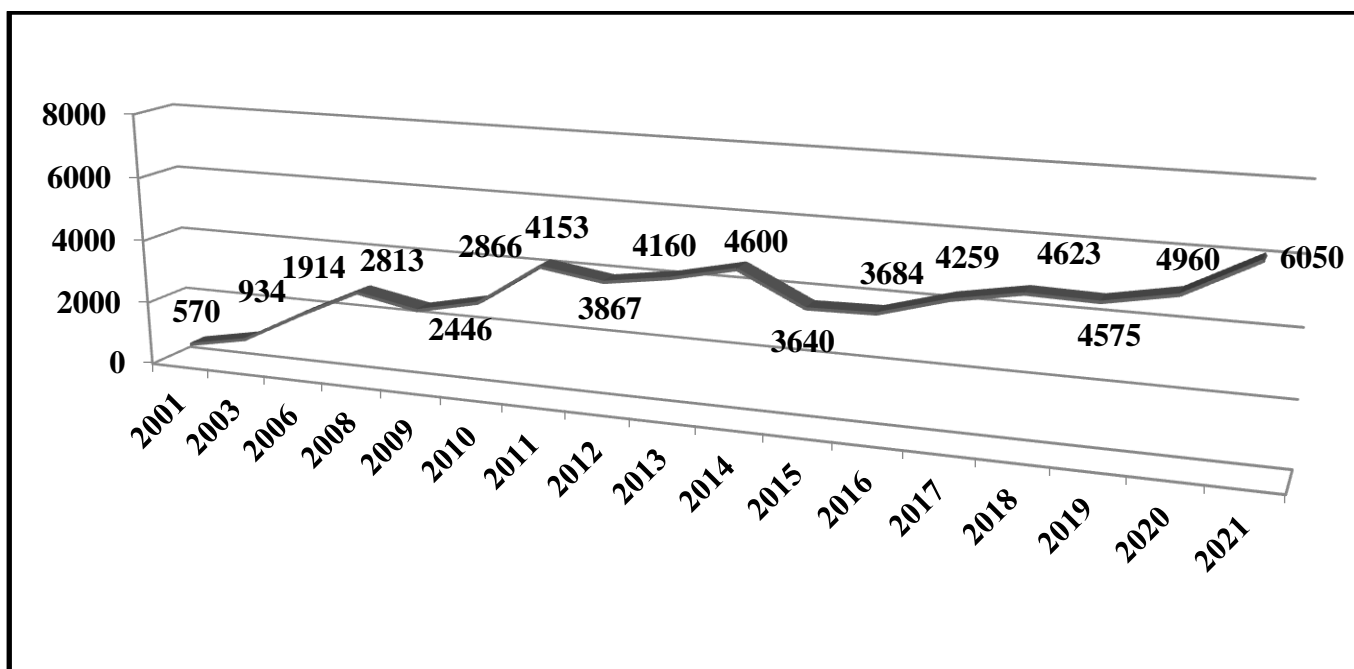

Рис. 1.3. Зовнішньоторговельний оборот КНР в до та пандемічний період в 2001-2021рр., (трлн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Головного митного управління КНР.

Китай був на передньому плані економічного розвитку та реагування на пандемію в усьому світі і підтримував швидке зростання зовнішньої торгівлі, яка зафіксувала рекордно високий обсяг і стійкий прогрес.

Товарообіг між Китаєм і США зріс на 28,7% і склав 755,6 млрд. дол. США, зберігши високі темпи зростання і склавши 12% від загального обсягу зовнішньої торгівлі за рік, незважаючи на тарифи та посилення політичної напруги між двома найбільшими економіками світу. Експорт Китаю в США збільшився на 27,5% у 2021 році, тоді як імпорт зріс на 32,7%, досягнувши 179,53 млрд. дол. США зберегли своє місце як третій за величиною торговий партнер Китаю після АСЕАН та Європейського союзу (якщо оцінювати не за окремими країнами, а за макрорегіонами). Позитивне сальдо торговельного балансу Китаю зі США становило 396,5 млрд. дол. США за весь 2021 рік [77].

Країна продемонструвала стійке зростання торгівлі з усіма своїми п'ятьма найбільшими торговими партнерами. Імпорт та експорт Китаю до країн АСЕАН, Європейського Союзу та Сполучених Штатів зросли на 19,7%, 19,1% та 20,2% відповідно, у той час як його торгівля з Японією та Республікою Корея зросла на 9,4% та 18 4%. Тим часом, обсяг торгівлі країни з економіками, що беруть участь в ініціативі «Поясу та шляху», зріс на 23,6%. росія розташувалася на 11-му місці у статистиці зовнішньої торгівлі Китаю. На неї припало 146,9 млрд. дол. США зовнішньої торгівлі Китаю. При цьому зростання обсягів зовнішньої торгівлі Китаю з Росією склало значні 35,8%. Проте з Індонезією, яка розташувалася на 14-му місці, Китай наторгував на 58,6% більше за минулий рік у річному обчисленні, а їхній обсяг торгівлі досяг 124 млрд. дол. США, що не значно менше, ніж з росією [77].

Прямо чи опосередковано, майже весь світовий бізнес залежить від Китаю. За розрахунками Dan & Bradstreet, з 1000 найбільших американських компаній, 163 мали постачальників першого рівня (безпосередньо постачальників) навіть не просто в Китаї, а в Ухані. Якщо опуститися до другого рівня (постачальників самих постачальників), то таких компаній вже стає 938. По іншим країнам таких розрахунків немає, але і за іншими ознаками зрозуміло, що залежність теж висока. Як мінімум, це видно по частці Китаю в імпорті різних країн [73], (рис. 1.4.):

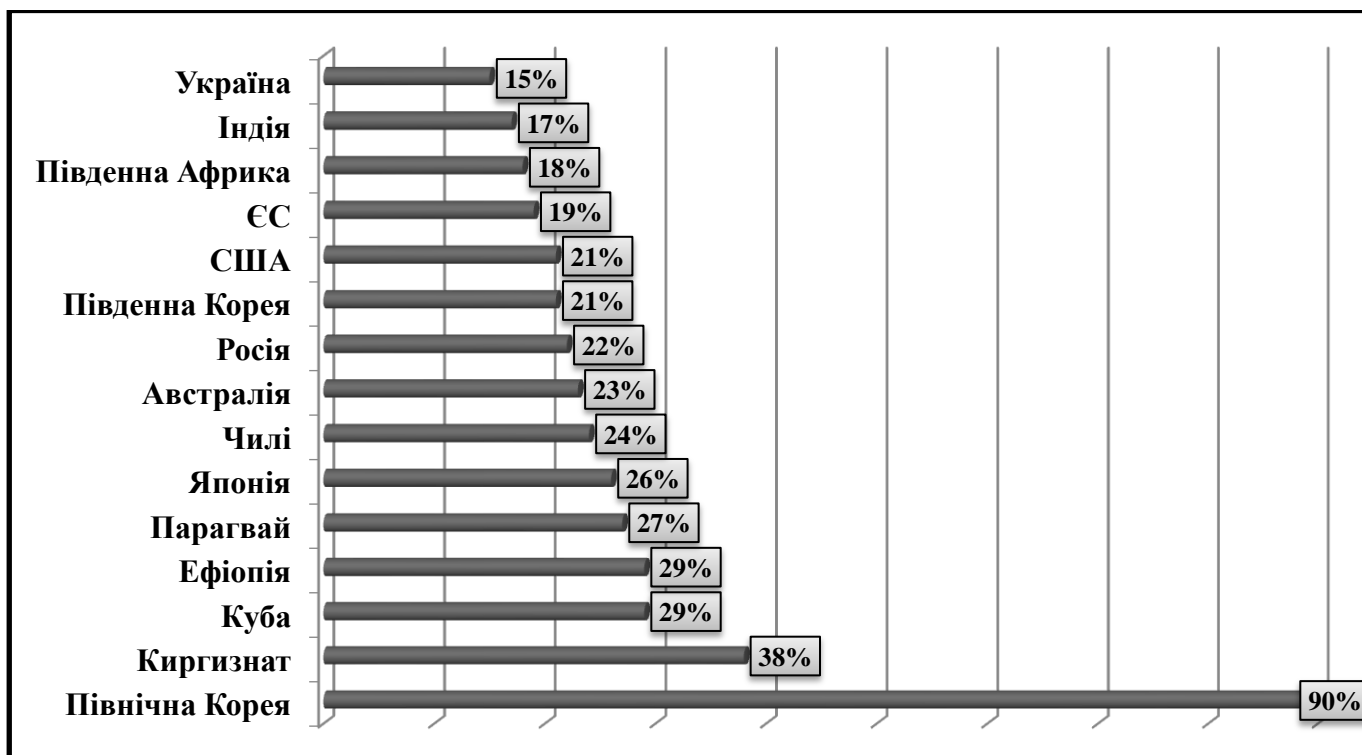

Рис. 1.4. Частка КНР в імпорті товарів країн світу в 2021 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Причому залежність виявляється ще більш вираженою, якщо пройтися по товарних групах. Наприклад, в Євросоюзі, при досить помірній загальній частці Китаю в імпорті (19%) є статті, де цей показник набагато вище, аж до 96%. З Китаю в ЄС імпортується майже вся товарна номенклатура. Наприклад, в 4-значній класифікації, з тисячі двісті двадцять дві статей не імпортується тільки 21, в основному сільськогосподарська продукція, а також електроенергія, уран і вибухівка [73], (див. Рис. 1.5.).

Залежність встигла вилізти боком, коли в результаті пандемії COVID-19 багато ланцюжкових поставок розірвалися, і споживачі в багатьох державах – як населення, так і бізнес – не дочекалися в термін багатьох товарів, в тому числі першої необхідності [73]. За даними Bloomberg Китай зміцнює свій статус домінуючої торгової країни світу, захопивши рекордну частку світового експорту. У той час як решта світу бореться з наслідками карантину, в Китаї досить швидко відновилася робота підприємств [78].

Рис. 1.5. Основні статті імпорту товарів із КНР в ЄС в 2021 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Пекін уже багато років намагається сформувати середній клас, щоб збільшити внутрішнє споживання, але поки всі його спроби провалювалися. У 2019 році цей показник в КНР склав менше 40 % ВВП в той час, як в Америці – 66% [91].

У 2018 році ВВП на душу населення Китаю досяг 9732 дол. США, що більше, ніж в країнах із середнім рівнем доходу. Але варто зазначити, що показник ВВП на душу населення виріс в понад 2 рази, з 4524 дол. США у 2010 році до 10522 у 2019 році [73].

Згідно з даними Міжнародного валютного фонду (МВФ), ВВП на душу населення Китаю в 2020 році становить близько 10,5 тис. дол. США. І за цим показником Піднебесна все ще суттєво відстає від США, де ВВП на душу населення перевищує 63 тис. дол. США. 2021 року, як очікують у фонді, розрив посилиться.

ВВП на душу населення КНР в 2021 році досяг 12,35 тис. дол. США, а в 2022 перевищить позначку в 13, а в 2023 року вже й 14 тис. дол. США [73], (рис. 1.6.):

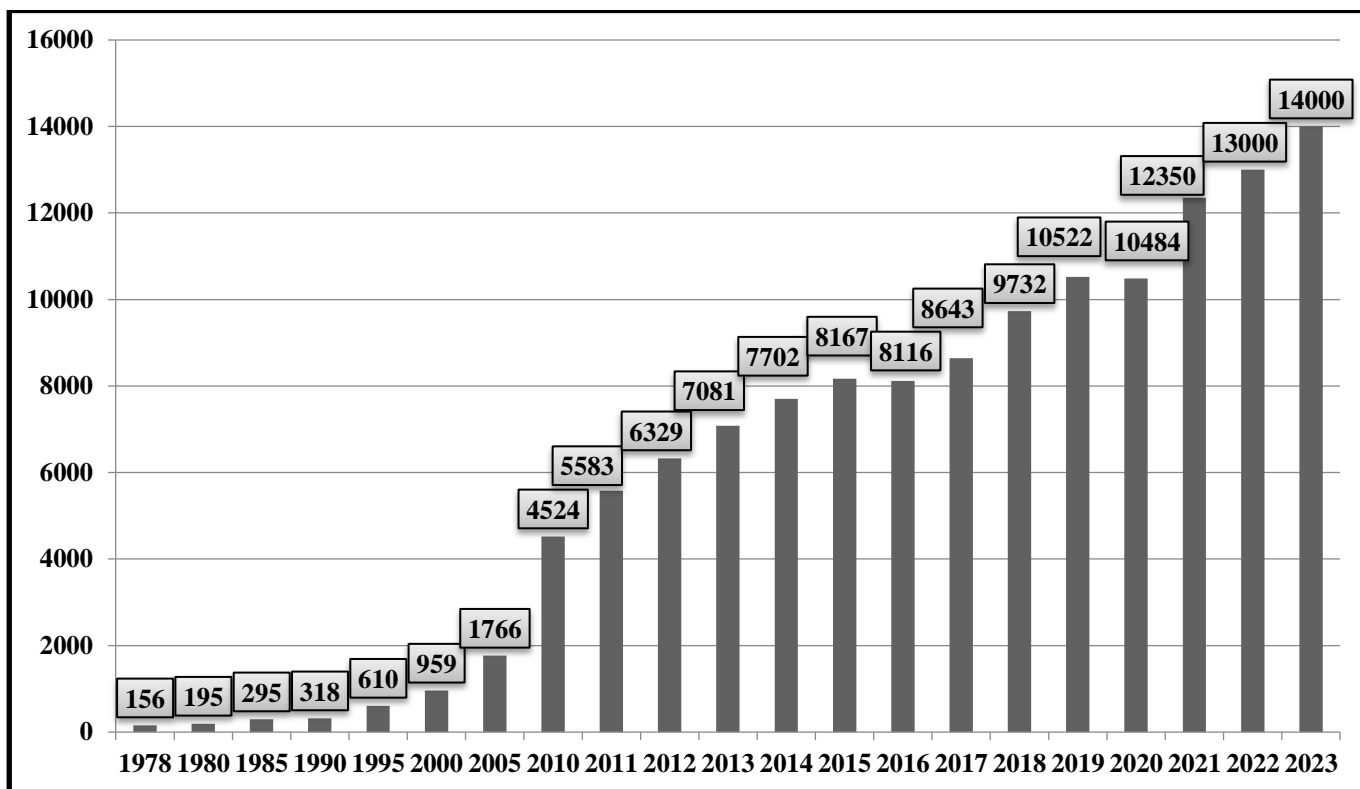

Рис. 1.6 ВВП на душу населення Китаю в 1980-2021рр.
та прогноз на 2022-2023рр., (дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Питання подолання нерівності в регіональному розвитку є нагальним для китайського уряду. За 40 років Китай здійснив соціально-економічний прорив. З 1978-го по 2021 рік економіка Китаю зростає в середньому на 9 % щорічно. Показники номінального ВВП та ВВП на душу населення зросли в 56 та 38 разів відповідно. Такі високі темпи зростання економіки забезпечені позитивним торговельним сальдо та притоком іноземних інвестицій.

Сучасна економічна політика КНР спрямована на розвиток внутрішнього ринку та зменшення залежності від експорту та ПШ. Стрімкий розвиток економіки зумовив зростання рівня урбанізації, зокрема в 2021 році показник сягнув 59 %. Також, скорочується рівень бідності в сільській місцевості – з 96 % у 1980 році до 2,7 % у 2021 році [72, 74], (табл. 1.3):

Динаміка макроекономічних показників КНР в 1980-2021рр.
та прогноз 2022-2023рр.

Показники	1980	1990	2000	2010	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Номінальний ВВП, млрд. дол. США	215,6	305,3	398,6	1214,9	1329,3	1410,0	1560,0	1730,0	1800,0	1900,0
ВВП реальний,% до попереднього року	6,4	10	9	9,2	6,8	6,1	2,3	8,1	5,5	5,2
ВВП на душу населення, дол. США	195	318	959	4524	9732	10522	10484	12350	13000	14000
Середньорічна інфляція, %	2,5	3,1	0,4	3,3	2,9	2,1	0,2	2,7	2,6	2,5
Рівень безробіття, %	4,9	2,5	3,1	4,1	3,8	3,6	4,7	3,6	3,6	3,1
ППІ, млрд. дол. США	0,3	57	3487	40715	125678	203500	153700	145190	н/д	н/д
Експорт, млрд. дол. США	9,95	18,1	62,1	249,2	2487	2498	2760	3360	н/д	н/д
Імпорт, млрд. дол. США	11,1	19,9	53,3	225	2136	2077	2190	2690	н/д	н/д
Чисельність населення, осіб	966,0	993,9	1172,5	1283,2	1395	1400	1410	1451	н/д	н/д
Рівень урбанізації, %	17,9	19,4	26,4	35,9	55	57	55	59	н/д	н/д
Рівень бідності у сільській місцевості, %	96,2	73,5	49,8	17,2	4	3	3	2,7	н/д	н/д

Примітка. Складено автором за даними Світового банку (СБ) та ЮНКТАД.

Китаю все ще доводиться стикатися з багатьма проблемами: старінням населення та скороченням робочої сили, відсутністю відкритості своєї політичної системи та питаннями конкурентоспроможності в економіці, що залежить від великих капітальних витрат та збільшення кредитування. Залишається великий розрив між рівнем життя міст і села, між міськими зонами на китайському узбережжі та внутрішніми та західними частинами країни, а також між міським середнім класом та тими, хто не зміг отримати прибуток від зростання останніх десятиліть. Ці нерівності дедалі більше викликають занепокоєння як китайської влади, так і інвесторів, отже, обіцянка Сі Цзіньпіна завершити викорінення бідності в селах до 2025 року [91].

Рівень безробіття серед населення у віці від 25 до 59 років у 2021 році склав 3,6%. Число сільських трудових мігрантів досягнуло 285,6 млн. осіб, що на 1,8% менше, ніж у минулому році. Рівень безробіття у 2020 році становив 4,7%. МВФ констатує, що на цю тенденцію трохи впливав негативний економічний вплив пандемії COVID-19. Нарешті, близько 43 мільйонів людей продовжують жити менше ніж на 1 долар США на день, що є межею бідності, встановленою урядом (згідно з офіційною статистикою, п'ять років тому близько 100 мільйонів люди жили нижче цієї межі), [73].

Варто зазначити, що підтримавши економічне зростання, Сі Цзіньпін запустив новий курс КНР під гаслами «китайської мрії» та «великого відродження китайської нації». Фактично сучасний Пекін повторив власний історичний досвід – коли сильний і багатий імперський Китай під час правління династій Тан, Мін і Цін починав економічний експансивний рух, поступово стаючи азійським лідером.

Головною метою та першим кроком «відродження китайської нації» було названо возз'єднання з Тайванем.

Але у 2022 році Китай знову опинився в епіцентрі кризи:

- по-перше, через негативні наслідки пандемії COVID-19 і постійну практику локдаунів;
- по-друге, інвестиції перестали бути надійним джерелом розвитку для китайської економіки – фінансова бульбашка будівельної індустрії КНР луснула у 2021 році;
- по-третє, російсько-українська війна різко підвищила глобальні ціни на ресурси (від імпорту яких залежний Китай) і вдарила по обсягах світової торгівлі [83].

У квітні 2022 року китайська економіка остаточно обвалилася – ріст експорту впав із 14,7% у березні до 3,9% у квітні, промислове виробництво скоротилося – індекс менеджерської активності РМІ втратив 2%, споживання зменшилось на 11%. Об'єми кредитування скоротилися удвічі порівняно з 2021 роком. Уже очевидно, що цьогорічні цільові показники зростання ВВП КНР – 5,5% – не будуть виконані [83].

Сі Цзіньпін, який консолідував владу у своїх руках і оголосив нову епоху в історії Китаю після історичної резолюції 2021 року, має вирішити питання економічного зростання найближчим часом і вивести КНР з кризи, тому що інакше рівень незадоволення владою в суспільстві зростатиме – для китайців соціально-економічний добробут легітимізує керівництво.

Саме тому КНР зараз стоїть перед історичним вибором і пошуком найбільшої вигоди: піти на зменшення політичних амбіцій, врегулювати конфронтацію зі США й шукати нові економічні можливості на позиції молодшого партнера у двосторонньому співробітництві; або продовжити ставити політичні цілі понад економічними і геостратегічно конкурувати з Вашингтоном, намагаючись досягнути власного економічного лідерства в довгостроковій перспективі. Майбутній спосіб возз'єднання з Тайванем також залежить від цього вибору Пекіна.

Необхідно констатувати: у Китаю не залишається можливості постійно ховатися за нейтралітетом. Пекін у найближчому майбутньому буде змушений визначитися зі своєю позицією у глобальному світі. Зволікання з рішенням підриває світову стабільність, і воно завдасть ще більших економічних втрат КНР.

Отже, в цілому основний вектор економічного розвитку Китаю не зміниться. Проте необхідно усвідомити, що ситуація з пандемією COVID-19 все ще залишається серйозною, міжнародна ситуація зберігає велику кількість факторів нестабільності та невизначеності, одночасно з цим внутрішній попит як і раніше недостатній, спостерігається нерівномірність у сферах регіонального, галузевого розвитку і серед підприємств. Це говорить про те, що необхідно і далі зміцнювати основи тривалого і стабільного відновлення економіки. Так що в Китаї продовжать проведення політики реформ і відкритості в умовах нормалізації, запобігання і контролю епідемії. В країні продовжать докладати зусиль до високоякісного розвитку економіки і всебічному виконання завдання соціально-економічного розвитку, щоб Китай вніс ще більш вагомий внесок у відновлення світової економіки.

За прогнозними даними Китай залишається єдиною великою економікою, яка показала зростання на 5,5 % в 2021 році, а в 2022 році прогнозується на 5,2 %.

1.3. Правове регулювання економічних відносин між Україною та Китайською Народною Республікою

У 2021 році виповнюється 10 років від моменту, коли керівники України і КНР заявили про початок етапу «стратегічного партнерства» між державами. У зв'язку з цією подією, а також 100 річним ювілеєм КПК, відбувся телефонний дзвінок президента Зеленського Сі Цзіньпіну. Президент України заявив про важливість участі китайських інвесторів у інфраструктурних проєктах, висловив зацікавленість у залученні інвестицій з Китаю і нарощуванні товарообігу. Голова КНР зі свого боку висловився про можливість участі китайських компаній у проєкті «Велике будівництво».

Відносини між Україною та КНР регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992р.), згідно з якою встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпорتنі товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів [21].

Україна і КНР домовилися продовжувати роботу над збільшенням обсягів двосторонньої торгівлі товарами та послугами, що, зокрема, передбачає надання українській продукції ширшого доступу на ринок Китаю. Про це повідомляє прес-служба Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства за підсумками Шостого засідання Українсько-китайської підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між урядом України та урядом КНР. В межах цього заходу було обговорено питання взаємовигідного торговельно-економічного партнерства між Україною та урядом КНР [24, с.71].

За інформацією Мінекономіки, сторони домовилися продовжувати роботу над збільшенням обсягів торгівлі товарами та послугами, вивченням можливих шляхів лібералізації торгівлі, диверсифікацією товарної номенклатури двосторонньої торгівлі шляхом отримання доступу на ринок Китаю для вітчизняної продукції,

визначенням проєктів для спільної реалізації у сферах агробізнесу, інфраструктури, енергетики та енергозбереження.

За результатами засідання підписано протокол, який стане дорожньою картою торговельно-економічної співпраці на середньострокову перспективу.

Сьогодні Китай – це потужний лідер на геополітичній та геоекономічній арені світу. За сімдесят років КНР здійснила прорив у соціальному, економічному та інноваційному розвитку, завдячуючи всеосяжним системним реформам та сумлінній і самовідданій праці свого народу. На шляху розбудови соціалізму з китайською специфікою в нову епоху Китай прагне створити суспільство середньої заможності та втілити в життя «Китайську мрію про велике відродження китайської нації».

За минулі десятиліття Китай перетворився на потужну державу, другу економіку планети, авторитетного члена Ради Безпеки ООН та найбільшого контрибутора її миротворчих операцій. Сьогодні КНР є визнаним лідером глобалізації й науково–технічного прогресу. Без перебільшення можна сказати, що «китайське диво» – досягнення всієї цивілізації. Виробничі здібності, креативність та наполегливість китайського народу нині продовжують змінювати Піднебесну. Під час вдалого здійснення в Китаї політики реформ та відкритості були проведені системні комплексні соціально–економічні перетворення, змінено на краще життя сотень мільйонів, відкрито широкий шлях у заможне майбутнє для третини людства.

Сьогодні КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток [27, с. 20].

В Україні з великою повагою ставляться до приголомшливих успіхів Китаю та прагнуть всебічно розвивати плідне широкомасштабне співробітництво на основі відносин стратегічного партнерства.

Аналізуючи 29–річну історію співпраці між Україною та Китайською Народною Республікою можна виділити важливі віхи, які мали ключове значення у розвитку двосторонніх відносин.

Після ухвалення Постанови українським парламентом 24 серпня 1991 р. «Акту проголошення незалежності України» Україна приступила до активного формування правової бази, що визначала основні напрями і пріоритети розбудови українсько–китайських взаємин [64].

КНР була серед перших країн, що визнали незалежність України 27 грудня 1991 року, а вже 4 січня 1992 року було підписано «Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР» та «Меморандум взаєморозуміння до Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР», у яких зафіксовано наміри двох країн розбудовувати повномасштабне співробітництво. Вони і до сьогодні є базисом взаємин та дороговказом у майбутнє. Відтоді було укладено багато угод, які відкрили широкий горизонт і стали надійною платформою для контактів.

Реалізуючи досягнуті домовленості з весни 1992 р. у Києві діє Посольство Китайської Народної Республіки, а в березні 1993 р. у Пекіні розпочала свою діяльність дипломатична місія України в КНР [64].

Варто наголосити, що китайське стратегічне планування передбачає пристосування до умов, які склалися внаслідок агресії РФ проти України, анексії Криму, розгортання масштабної проксі–війни на території Донбасу. При цьому, Китай як новий глобальний гравець зайняв чітку позицію щодо російської агресії проти України підтримавши суверенітет та територіальну цілісність.

Разом з цим, Китай належить до тих країн, які свого часу надали Україні гарантії безпеки, і це було пов'язано з процесом добровільного ядерного роззброєння України. Наша держава отримала чіткі підтвердження цих гарантій з боку КНР (грудень 2013 року) і інших країн–учасників цих гарантій, окрім РФ.

Одним із перших Китай у середині березня 2014 року запропонував мирне врегулювання «кримського питання» у форматі міжнародного координаційного механізму, до якого б увійшли всі зацікавлені сторони.

Наявність стійких зовнішньоекономічних зв'язків між країнами світу дозволяє стабілізувати стан економіки та надає виняткові можливості розвитку різних галузей

виробництва. Імпорт та експорт – це два основних елементи, на яких побудовано здорову економіку кожної країни. На сьогодні Китай є досить важливою фігурою на міжнародному ринку, а тому Україна докладает максимум зусиль для налагодження економічних відносин з КНР. Доцільним буде зупинитися детальніше на основних аспектах цього міжнародного співробітництва [45, с. 98].

Протягом 29 років, із початку дипломатичних відносин між КНР та Україною, сфери стратегічної співпраці наших країн постійно розширюються. Сьогодні ми здійснюємо плідне співробітництво у сільському господарстві, енергетиці, вдосконаленні транспортної інфраструктури, фінансовій та банківській галузях. Україна та Китай тісно взаємодіють у вирішенні питань освіти, науки та технологій, культури, спорту й туризму. Подальше партнерство лише сприятиме соціально–економічному розвитку обох держав і посиленню позицій на світовій арені. Головною правовою особливістю економічних відносин між Україною та Китаєм є максимальне залучення саме державного, а не приватного сектору економіки обох країн. Тобто нормативно–правова база, що регулює ці питання, включає не лише загальні положення двосторонніх міжнародних угод, а й конкретніші підзаконні та підвідомчі нормативні акти між державними органами України і КНР.

Двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

Останні державні візити глав держав відбулися у 2011 р. та 2013 р., в рамках яких були укладені базові документи, які на сучасному етапі визначають та юридично закріплюють підвалини дружби і співробітництва двох держав, досягнення і пріоритети подальшого взаємовигідного розвитку українсько–китайських стосунків [64].

У ході візиту Голови КНР до України у червні 2011 р. було підписано Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР. Державний візит до КНР Президента України у грудні 2013 р. був ознаменований підписанням Договору про дружбу і співробітництво між Україною і КНР, Спільної декларації України і КНР про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства та Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014-2018 рр. [64].

У січні 2015 р. відбулася зустріч Президента України П.О.Порошенка з Прем'єром Державної ради КНР Лі Кецяном у рамках засідання Всесвітнього економічного форуму (м. Давос). У жовтні 2014 р. Міністр закордонних справ України П.А.Клімкін провів зустріч з Міністром закордонних справ КНР Ван Ї на полях Саміту АСЕМ у Мілані.

Існує міжпарламентська співпраця між Верховною Радою України та Всекитайськими зборами народних представників. У нинішньому складі Верховної Ради України функціонує група з міжпарламентських зв'язків з КНР на чолі з депутатом А.В.Павелком. У ВЗНП КНР працює група дружби з Україною на чолі з Головою Комітету у закордонних справах Фу Їн.

У рамках міжпарламентських та міжпартійних контактів упродовж 2015 – 2018 рр. здійснено низку візитів до КНР груп народних депутатів та громадських діячів України. У грудні 2015 р. відбувся ознайомчий візит до України делегації Міжнародного відділу ЦК КПК [64].

1 квітня 2016 р., під час Вашингтонського саміту з питань ядерної безпеки, відбулася коротка зустріч між Президентом України П.О.Порошенком та Головою КНР Сі Цзіньпіном, у ході якої обговорено питання активізації співробітництва між Україною і КНР, а також проведення наступного засідання українсько-китайської міждержавної комісії зі співробітництва.

27-28 квітня 2016 р. Міністр закордонних справ України П.А.Клімкін перебував з робочим візитом у Китаї, де провів переговори з Міністром закордонних справ КНР Ван Ї, мав зустрічі з китайськими високопосадовцями, а також взяв

участь у роботі П'ятої зустрічі міністрів закордонних справ держав-членів та спостерігачів Наради зі взаємодії та заходів довіри в Азії. На двосторонніх заходах обговорено широке коло питань українсько-китайської взаємодії, а також актуальні проблеми міжнародного порядку денного.

17 січня 2017 р. в рамках засідання Всесвітнього економічного форуму в Давосі Президент України П.О.Порошенко провів зустріч з Головою КНР Сі Цзіньпіном, у ході якої глави двох держав висловили зацікавленість в активізації політичного діалогу на найвищому рівні та поглибленні економічної співпраці між Україною і КНР. Крім того, досягнуто домовленості щодо проведення у 2017 р. наступного засідання Українсько-китайської Міжурядової комісії зі співробітництва та участі делегації України у міжнародному форумі ініціативи «Один пояс, один шлях» (Пекін, травень 2017 р.). Сі Цзіньпін також підтвердив підтримку Китаєм територіальної цілісності й суверенітету України.

18 вересня 2017 р. на полях 72-ї сесії Генасамблеї ООН у Нью-Йорку відбулася зустріч глав МЗС України П.А.Клімкіна та КНР Ван Ї. Центральними темами обговорення були двостороння співпраця країн у міжнародних організаціях [64].

5 грудня 2017 р. в Києві, в рамках Третього засідання Комісії зі співробітництва між урядами двох країн, відбулися окремі зустрічі Президента України П.О.Порошенка та Прем'єр-міністра України В.Б.Гройсмана з главою китайської делегації, заступником глави Уряду КНР Ма Каєм. Проведені зустрічі дозволили сторонам обмінятися думками з найактуальніших питань двосторонніх відносин, констатувавши досягнення значного прогресу.

21-22 січня 2019 р. в Пекіні відбулися політичні консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ двох країн з актуальних питань двосторонніх відносин та з тематики ООН.

24 січня 2019 р. на полях Всесвітнього економічного форуму в Давосі Президент України П.Порошенко зустрівся з Заступником голови КНР Ван Цішанєм. Сторони домовилися продовжувати розвиток двостороннього торгово-

економічного та інвестиційного співробітництва, чому має сприяти проведення в 2019 р. чергового засідання українсько-китайської Міжурядової комісії зі співробітництва.

Ван Цішань також підтвердив повну підтримку незалежності, суверенітету й територіальної цілісності України в рамках її міжнародно визнаних кордонів.

30 червня 2021 року Міністр інфраструктури України Олександр Кубраков та Міністр комерції Китайської Народної Республіки Ван Веньтао підписали міжурядову угоду. Вона передбачає розширення співробітництва, сприяння співпраці між Україною і Китаєм з метою реалізації спільних проєктів в галузі будівництва інфраструктури [64].

Серед пріоритетів співпраці - залізничний транзит, аеропорти, порти, комунікації та муніципальне інженерне будівництво.

Згідно з угодою Україна та Китай:

- заохочують компанії та фінансові установи обох країн до активної співпраці в галузі будівництва інфраструктурних об'єктів;
- сприяють встановленню більш тісних економічних зв'язків між двома країнами та надаватимуть необхідну допомогу і супровід в реалізації спільних проєктів.

Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Китайської Народної Республіки щодо поглиблення співробітництва в галузі будівництва інфраструктури передбачає залучення коштів на пільгових умовах від Уряду Китайської Народної Республіки, необхідних для реалізації інфраструктурних проєктів. У результаті спільних консультацій сторони затвердять потенційні проєкти співпраці, що підтримуватимуться коштами КНР.

Україна та КНР є стратегічними партнерами. Підписання угоди про поглиблення співпраці в галузі будівництва інфраструктури є ще одним кроком урядів України та Китаю щодо поглиблення торговельно-економічного співробітництва, що відповідає спільним інтересам двох сторін [64].

Загалом, чинна договірно–правова база українсько–китайських відносин на сьогодні налічує 246 основних міждержавних, міжурядових і міжвідомчих документів та в цілому відповідає станові двосторонньої взаємодії нині.

Головними документами з тих, що регулюють політичні відносини між Україною та КНР, є Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР (04.01.1992р.), спільні українсько–китайські комюніке (31.10.1992 та 24.06.1995рр.), Спільна (Київська) Декларація між Україною та КНР (06.09.94р.), Спільна (Пекінська) Декларація про розвиток і поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною та КНР (04.12.1995р.), Спільна (Київська) Декларація про зміцнення дружби і всебічного співробітництва в XXI столітті (21.07.2001р.), Спільна (Пекінська) декларація України та КНР (18.11.2002р.), Спільна заява України та КНР щодо всебічного підвищення українсько–китайських відносин дружби та співробітництва (02.09.2010р.), Основні напрямки розвитку відносин між Україною та КНР на 2010–2012рр. (02.09.2010р.), Спільна декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР (20.06.2011р.), а також у грудні 2013 року укладено базовий Договір про дружбу і співробітництво між Україною та КНР, у якому закріплені ключові принципи й досягнення двосторонніх відносин, прагнення до активної розбудови взаємовигідної співпраці в усіх галузях. Ухвалено Програму двостороннього співробітництва між Україною та КНР на період до 2025р. у рамках спільного будівництва «економічного поясу Шовкового шляху» і «морського Шовкового шляху 21-го століття» (23.12.2020р.) та Програму українсько-китайського співробітництва в галузі космосу на 2021-2025рр. (23.12.2020р.), [64].

Торговельно–економічне співробітництво України та Китаю має величезний невикористаний потенціал. Взаємна зацікавленість у ринках обох країн та активізація діалогу на різних рівнях дозволить покращити цю ситуацію уже найближчим часом. Одним з основних умов ефективного функціонування міжнародних торговельних відносин між Україною та КНР є створення

законодавчої та нормативної бази, яка відповідала б інтересам обох держав, а також інтересам суб'єктів зовнішньоторговельних відносин [45, с. 99].

Базовими документами економічної сфери є:

- Угода між Урядом України та Урядом КНР про торговельно–економічне співробітництво (08.08.1992 р.); [21].
- Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій (30.05. 1993 р.); [17].
- Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво (27.04.1992 р.), [16].

Проаналізувавши нормативно–правову базу, що регулює питання експорту та імпорту України – КНР, доцільним буде виділити Угоду між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно–економічне співробітництво, яка була укладена в 1992 р. Це один з перших документів, що був укладений між Україною та КНР і покликаний регулювати економічні аспекти співпраці. Згідно з цією Угодою, між Україною та КНР встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпортні товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів. Також згодом було укладено Угоду між Урядом України та Урядом КНР про заохочення та взаємний захист інвестицій та Угоду між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво для детальнішого зазначення засад співпраці у різних сферах економіки [21].

З метою подальшого розвитку торговельно–економічного співробітництва між Україною та КНР, яке ґрунтується на принципах дружби, рівноправності і взаємної вигоди 31 жовтня в 1992 року в м. Пекіні була підписана Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про створення Міжурядової українсько–китайської комісії з питань торговельно–економічного співробітництва [19].

В таблиці 1.4 представлено договірно-правові документи в співробітництві України та КНР в 2019-2020рр. [64]:

Перелік чинних двосторонніх договорів між Україною та КНР в 2019-2020рр.

№ п/п	Дата набрання чинності	Назва документа
1.	01.02.2019 р.	Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Урядом КНР про надання Уряду України в особі Державної служби України з надзвичайних ситуацій спеціальних аварійно-рятувальних машин
2.	01.02.2019 р.	Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Урядом КНР про надання Уряду України в особі Міністерства охорони здоров'я України медичного обладнання для лікарень України
3.	11.04.2019 р.	Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про безоплатну економіко-технічну допомогу
4.	25.04.2019 р.	Меморандум про взаєморозуміння між Мінкомерції КНР і Мінекономрозвитку України про початок підготовки двостороннього плану співробітництва зі спільного будівництва Економічного поясу Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху XXI століття
5.	27.11.2019 р.	Протокол санітарних та фітосанітарних вимог щодо експорту шроту ріпакового з України до КНР між Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів та Головним митним управлінням КНР
6.	27.11.2019 р.	Протокол між Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів та Головним митним управлінням КНР щодо інспекційних та карантинно-санітарних вимог для меду, що експортується з України до КНР
7.	23.12.2020 р.	Протокол Четвертого засідання Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР
8.	23.12.2020 р.	Програма двостороннього співробітництва між Україною та КНР на період до 2025 р. у рамках спільного будівництва «економічного поясу Шовкового шляху» і «морського Шовкового шляху 21-го ст»
9.	23.12.2020 р.	Спільна заява між Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Міністерством комерції КНР щодо початку спільного техніко-економічного обґрунтування Угоди про вільну торгівлю
10.	23.12.2020 р.	Програма українсько-китайського співробітництва в галузі космосу на 2021-2025 рр.

Примітка. Складено автором за даними Посольства України в КНР.

Таким чином, двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

Висновки до розділу 1

Таким чином, новий коронавірус, який спричиняє поширення COVID-19, поширився по всьому світу протягом кількох місяців у 2020 році. Його довгострокові наслідки, а також кінцева тривалість та тяжкість самої пандемії відзначаються глибокою невизначеністю.

В цілому основний вектор економічного розвитку Китаю не зміниться. Проте необхідно усвідомити, що ситуація з пандемією COVID-19 все ще залишається серйозною, міжнародна ситуація зберігає велику кількість факторів нестабільності та невизначеності, одночасно з цим внутрішній попит як і раніше недостатній, спостерігається нерівномірність у сферах регіонального, галузевого розвитку і серед підприємств. Це говорить про те, що необхідно і далі зміцнювати основи тривалого і стабільного відновлення економіки. Так що в Китаї продовжать проведення політики реформ і відкритості в умовах нормалізації, запобігання і контролю епідемії. В країні продовжать докладати зусиль до високоякісної розвитку економіки і всебічному виконання завдання соціально-економічного розвитку, щоб Китай вніс ще більш вагомий внесок у відновлення світової економіки. Китай залишається єдиною великою економікою, яка показала зростання на 2,3 % в 2020 році, а в 2021 році зросла на 8,1 %.

Двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень. Торговельно-економічне співробітництво України та Китаю має величезний невикористаний потенціал. Взаємна зацікавленість у ринках обох країн та активізація діалогу на різних рівнях дозволить покращити цю ситуацію уже найближчим часом.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЧНОЇ КРИЗИ

2.1. Оцінка торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР в контексті пандемії

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року публічну позицію Китаю щодо війни можна назвати майже нейтральною. Пекін, з одного боку, підтримав росію нарощенням імпорту енергоносіїв і не приєднався до антиросійських санкцій, а з іншого – зменшив експорт до рф технологічної продукції, побоюючись потрапити під вторинні обмежувальні заходи. Ще однією неприємністю для Москви стало рішення Пекіна зупинити фінансування деяких спільних багатомільярдних інвестиційних проектів [83].

Риторика Китаю також амбівалентна: лідер КНР Сі Цзіньпін каже, по-перше, про необхідність якомога швидше зупинити війну; по-друге, разом з президентом Франції Макроном закликає поважати територіальну цілісність України та вирішувати конфлікт шляхом перемовин. Але одночасно Пекін голосує на користь росії в ООН, а китайські державні медіа цілковито підтримують позицію Москви.

Результат голосування щодо резолюції Генеральної Асамблеї ООН за засудження вторгнення росії в Україну на екрані під час засідання в Нью-Йорку, 24 березня, 2022 року. Китай утримався від засудження росії.

Насправді ж Пекін уже визначився з пріоритетом – за його зовнішньо розпливчатою позицією щодо російсько-української війни стоїть конкретна стратегія КНР на просування саме своїх довгострокових інтересів на тлі геостратегічної конфронтації між Китаєм і США. Співпрацюючи з рф, керівництво Китаю не націлене проти України та дійсно воліє завершення війни, але вважає, що росія зараз важлива для досягнення Пекіном власних цілей – послаблення США.

При цьому Китай зазнав болісних фінансових втрат через глобальну кризу, а напруження у відносинах із західними країнами та їхніми азійськими союзниками безпрецедентно зросло. Відтак КНР опинилася перед політичним вибором у холодній війні 2.0, від якого залежатиме її майбутній розвиток. Що довше зволікатиме Пекін, то більшими будуть загрози його стабільності, а особисті ризики для Сі Цзіньпіна перед 20-м з'їздом КПК, на якому він планує продовжити своє перебування на чолі Китаю ще на одну каденцію, зростатимуть [83].

Але у 2022 році Китай знову опинився в епіцентрі кризи – по-перше, через негативні наслідки пандемії COVID-19 і постійну практику локдаунів; по-друге, інвестиції перестали бути надійним джерелом розвитку для китайської економіки – фінансова бульбашка будівельної індустрії КНР луснула у 2021 році; по-третє, російсько-українська війна різко підвищила глобальні ціни на ресурси (від імпорту яких залежний Китай) і вдарила по обсягах світової торгівлі.

Зовнішня торгівля будь-якої країни, з одного боку, є своєрідним втіленням сформованих відносних, конкурентних переваг у результаті економічних, політичних та будь-яких трансформацій у суспільстві, які реалізуються на зовнішніх ринках. З іншого боку, це спосіб просування національних інтересів на міжнародній арені, посилення позицій у світовій економіці та політиці, зміни світового порядку.

Торговельно-економічна співпраця між Україною та КНР регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992 року), згідно з якою встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпорتنі товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів [21].

Починаючи від 1992 року, торгівля між Китаєм та Україною характеризується значними підйомами і спадами, частота та ступінь яких помітно вирізняється серед інших країн, що набули незалежність внаслідок розпаду СРСР. 2011 року Китай та Україна встановили взаємовідносини стратегічного партнерства та підписали угоду про реалізацію низки великих спільних проектів, що, в свою чергу, стимулювало значне зростання товарообігу між двома країнами, який у 2013 році сягнув

найвищого показника – 11,12 млрд. дол. США. Після вибуху кризи в Україні реалізація великої кількості спільних проектів торговельно-економічного співробітництва зазнала невдачі, двосторонній товарообіг знову знизився [57, с. 84].

За результатами 2021 року за товарообігом Китай посідає перше місце серед усіх торговельних партнерів України. За даними Державної служби статистики України, в 2021 році двосторонній товарообіг між Україною та КНР склав 18,97 млрд. дол. США (15,42 млрд. дол. США в 2020 році) та збільшився на 20% у порівнянні з 2020 роком. [63], (табл. 2.1):

Таблиця 2.1

Динаміка двосторонньої торгівлі між Україною та КНР в 2001-2021рр.

Рік	Експорт, млрд дол. США	Імпорт, млрд дол. США	ЗТО, млрд дол. США	Сальдо, млрд дол. США	Коефіцієнт покриття Експорту імпортом
2001	0,48	0,2	0,68	0,29	2,48
2002	0,67	0,26	0,93	0,41	2,58
2003	1	0,52	1,52	0,48	1,93
2004	0,82	0,74	1,56	0,08	1,11
2005	0,71	1,81	2,52	-1,1	0,39
2006	0,54	2,31	2,85	-1,77	0,24
2007	0,43	3,31	3,74	-2,88	0,13
2008	0,55	5,6	6,15	-5,05	0,1
2009	1,43	2,73	4,17	-1,3	0,52
2010	1,32	4,76	6,08	-3,38	0,28
2011	2,18	6,27	8,45	-4,09	0,35
2012	1,78	7,9	9,68	-6,12	0,22
2013	2,73	7,9	10,63	-5,18	0,35
2014	2,67	5,41	8,08	-2,73	0,49
2015	2,4	3,77	6,17	-1,37	0,64
2016	1,9	4,7	6,7	-2,86	0,4
2017	2,04	5,65	7,69	-3,61	0,36
2018	2,31	7,79	10,09	-5,48	0,30
2019	3,61	9,28	12,89	-5,66	0,39
2020	7,1	8,32	15,420	-1,22	0,85
2021	8	10,97	18,97	-2,97	0,73

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

При цьому експорт товарів з України до Китаю склав 8 млрд. дол. США (7,1 млрд. дол. США в 2020 році), що на 12,7% більше попереднього року, імпорт китайських товарів в Україну склав 10,97 млрд. дол. США (8,32 млрд. дол. США в

2020 році), що на -31,9% менше попереднього року. Негативне сальдо для України за цей період -2,97 млрд. дол. США (-1,2 млрд. дол. США в 2020 році).

Торгівля товарами має довгострокову тенденцію до збільшення як експорту, так і імпорту. Зараз на торгівлю з Китаєм припадає 10,9% ВВП і 15,1% загального зовнішньоторговельного обороту, тоді як 20 років тому ці частки становили 1,9% і 2,3% відповідно.

Торгівля з КНР залишається стратегічно важливим напрямом для України. Але, починаючи з 2004 року, зберігається тенденція зростання від'ємного сальдо торгівлі товарами між Україною та КНР. Водночас у торговельних відносинах спостерігається суттєвий дисбаланс між обсягами експортних й імпортних поставок. Протягом 2001-2021рр. експорт українських товарів і послуг до Китаю перебував у межах 0,5-8 млрд. дол. США, тоді як відповідні обсяги китайського імпорту сягали майже 11 млрд. дол. США (10,97 млрд. дол. США в 2021 році), [63], (рис. 2.1.):

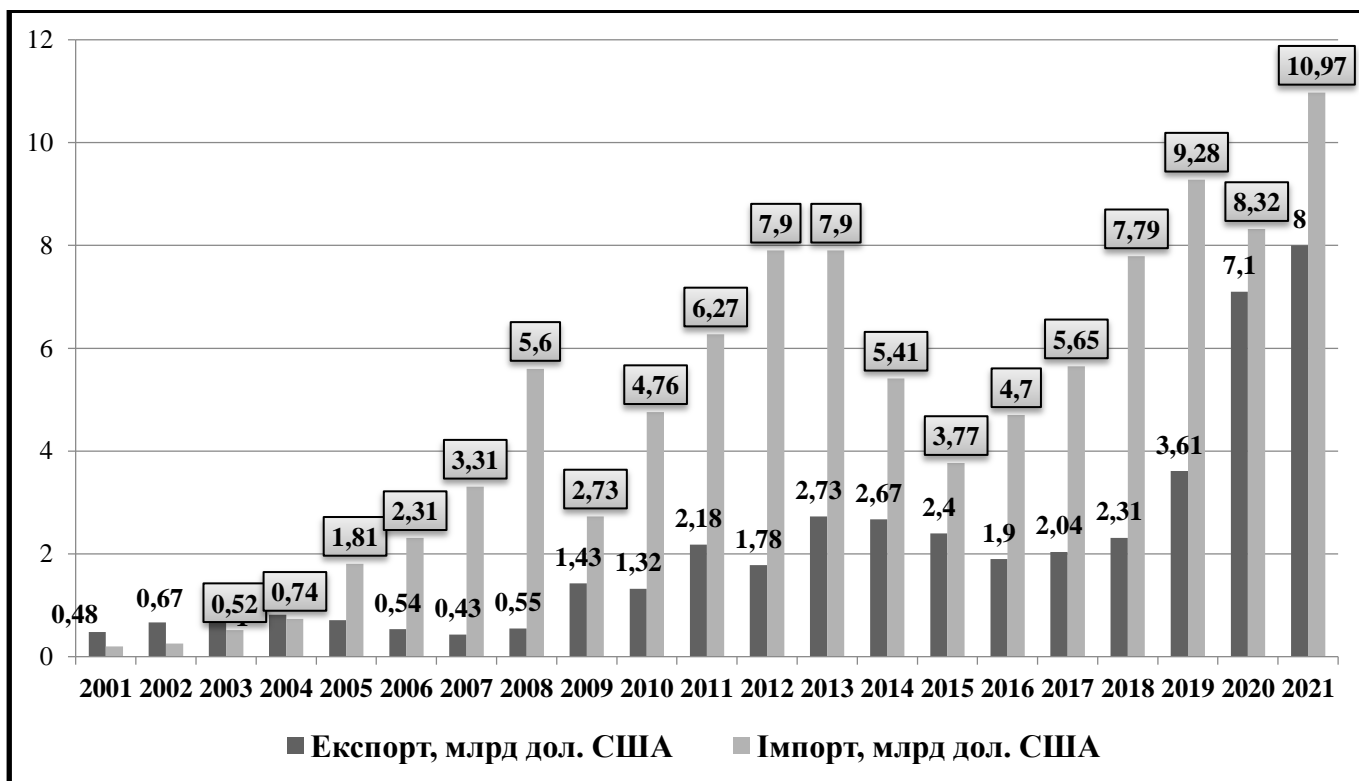

Рис. 2.1. Динаміка зовнішньої торгівлі між Україною та КНР в 2001-2021рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

За винятком перших кількох років, щодо яких наявні статистичні дані, і 2021 року, в торгівлі переважав китайський експорт, який у середньому майже втричі перевищував український, а в 2008 році – майже в дев'ять разів. Причина в тому, що Китай є найбільшим у світі виробником споживчих і багатьох проміжних товарів. Це простежується у структурі китайських поставок в Україну.

Між Китаєм та Україною встановилися рівноправні взаємовигідні партнерські стосунки. КНР залишається провідним торговельним партнером України серед країн Азії. Темпи росту китайсько-української торгівлі з 2001 року демонструють щорічні позитивні зрушення у бік ефективного розвитку експортно-імпортних відносин. Якщо зовнішньоторговельний оборот в 2001 році становив 0,68 млрд. дол. США, то в 2020 році вже 15,42 млрд. дол. США. А у 2021 році товарообіг між Києвом і Пекіном сягнув більше 18,97 млрд. дол. США. Для подальшого збільшення товарообігу Україна має щонайменше дві переваги: вигідне географічне розташування та відносно дешева робоча сила [63], (рис. 2.2.):

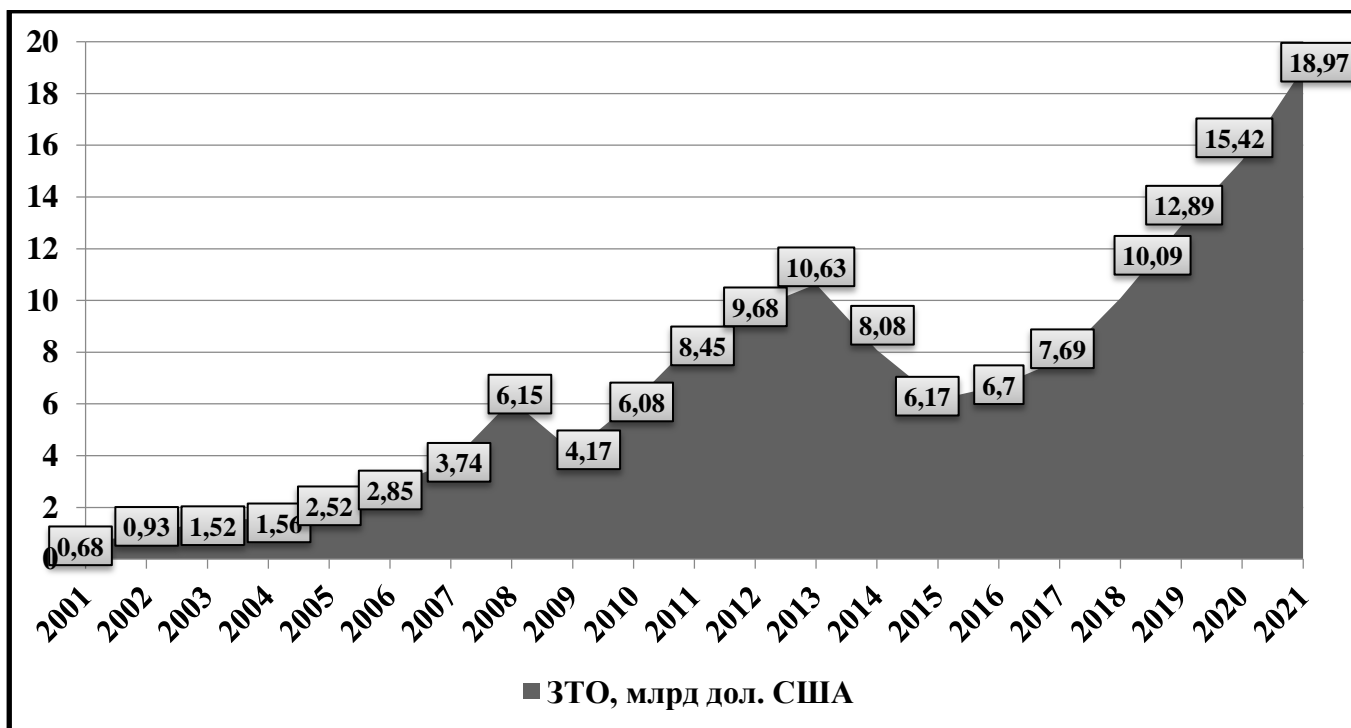

Рис. 2.2. Зовнішньоторговельний оборот між Україною та Китаєм в 2001-2021рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Досліджуючи ретроспективу українсько-китайських торговельних відносин, слід зазначити, що в період з 1995 по 2004рр. сальдо було позитивним. Однак, у структурі українського експорту в КНР переважала продукція з низькою доданою вартістю та низькотехнологічна, тобто сировинна продукція та металобрухт. І з 2005 року і до сьогодні сальдо зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР носить негативний характер [63].

Негативне максимальне сальдо в період 2001-2021рр. в торгівлі України з Китаєм було у 2012 році і становило 6,12 млрд. дол. США, а протягом 2005-2021рр. воно перебувало в межах 1,1-6,12. Варто зазначити, що лише три роки (2005, 2009 та 2015, 2020) негативне сальдо зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР було менше 2 млрд. дол. США, а в 2008, 2013 та 2018, 2019 роках перевищило позначку 5 млрд. дол. США (5,05, 5,18 та 5,483, 5,662 відповідно), [63], (рис. 2.3.):

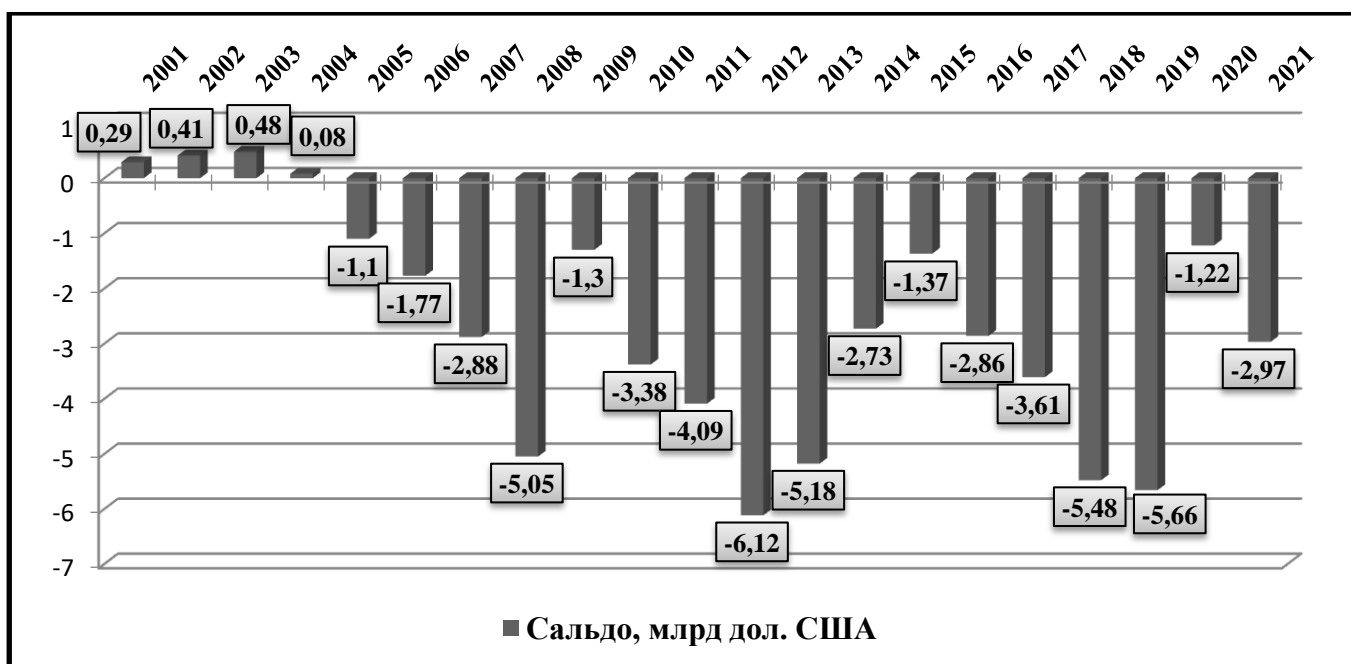

Рис. 2.3. Сальдо зовнішньоторговельного балансу України та Китаю в 2001-2021рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Тенденція зростання від’ємного сальдо торгівлі товарами між Україною та КНР обумовлено такими причинами: сировинною структурою українського

експорту, на вартість якого впливає кон'юнктура світових сировинних ринків; наявністю вхідних бар'єрів на китайський ринок (висока конкуренція на внутрішньому ринку, кількісні та якісні обмеження); низькою активністю українських підприємств на міжнародних виставках та ярмарках із метою просування їхньої продукції [32, с.9].

Однак, частка України у структурі торгівлі КНР є незначною та становить 1% від зовнішньоторговельного обігу. Це і обумовлює від'ємне сальдо торговельного балансу. Китай є першим найбільшим торговельним партнером України в 2019, 2020 році та в 2021 році, водночас Україна є 56-м торговельним партнером Китаю, але існують перспективи збільшення товарообігу між країнами до 20 млрд. дол. США.

Починаючи з 2005 року коефіцієнт покриття експортом імпорту нижчий одиниці (у 2018 році – 0,3, у 2019 – 0,39, у 2020 – 0,83, у 2021 – 0,73) і лише в 2009 та 2015 та 2020, 2021 роках перевищив позначку 0,5, тобто 0,52 та 0,64 та 0,83, 0,73 відповідно, а сальдо зовнішньоторговельного обороту від'ємне, що не відповідає пороговим значенням зовнішньоекономічної безпеки держави [63], (рис. 2.4.):

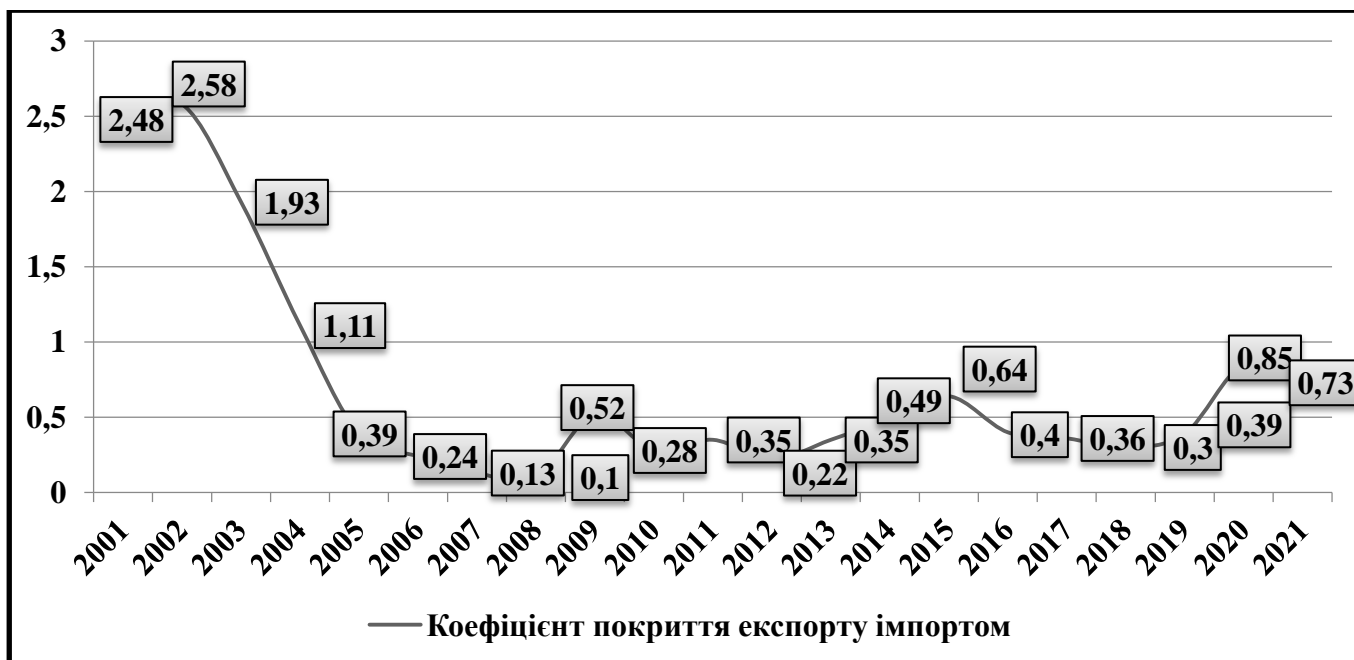

Рис. 2.4. Коефіцієнт покриття експортом імпорту України та КНР в 2001-2021рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Максимальне значення коефіцієнту покриття експортом імпорту України та КНР становило лише 2,48 та 2,58 у 2001 та 2002 роках відповідно, а мінімальне значення 0,13-0,1 у 2007 та 2008 роках відповідно. В 2020 та 2021 роках коефіцієнт покриття експортом імпорту України та КНР склав 0,85 та 0,73 відповідно [63].

Однак у 2021 році український експорт майже подвоївся до рекордних 8 млрд дол. США і практично наздогнав імпорт. Структура українського експорту сильно зміщена в бік сировинних товарів. Основними статтями експорту є залізна руда, сільськогосподарська продукція і деякі види продукції з кольорових металів. Єдиними основними високотехнологічними виробами є турбореактивні двигуни, вироблені здебільшого компанією «Мотор Січ». Більшість промислових товарів Китай виробляє сам, а імпортує лише ті, які не в змозі виробляти.

У структурі українського експорту до Китаю у 2021 році домінували поставки: руд, шлаків і золи; зернових культур; жирів та олії тваринного або рослинного походження; чорних металів; залишків і відходів харчової промисловості; реакторів ядерних, котлів, машин; деревини і виробів з деревини [63], (рис. 2.5.):

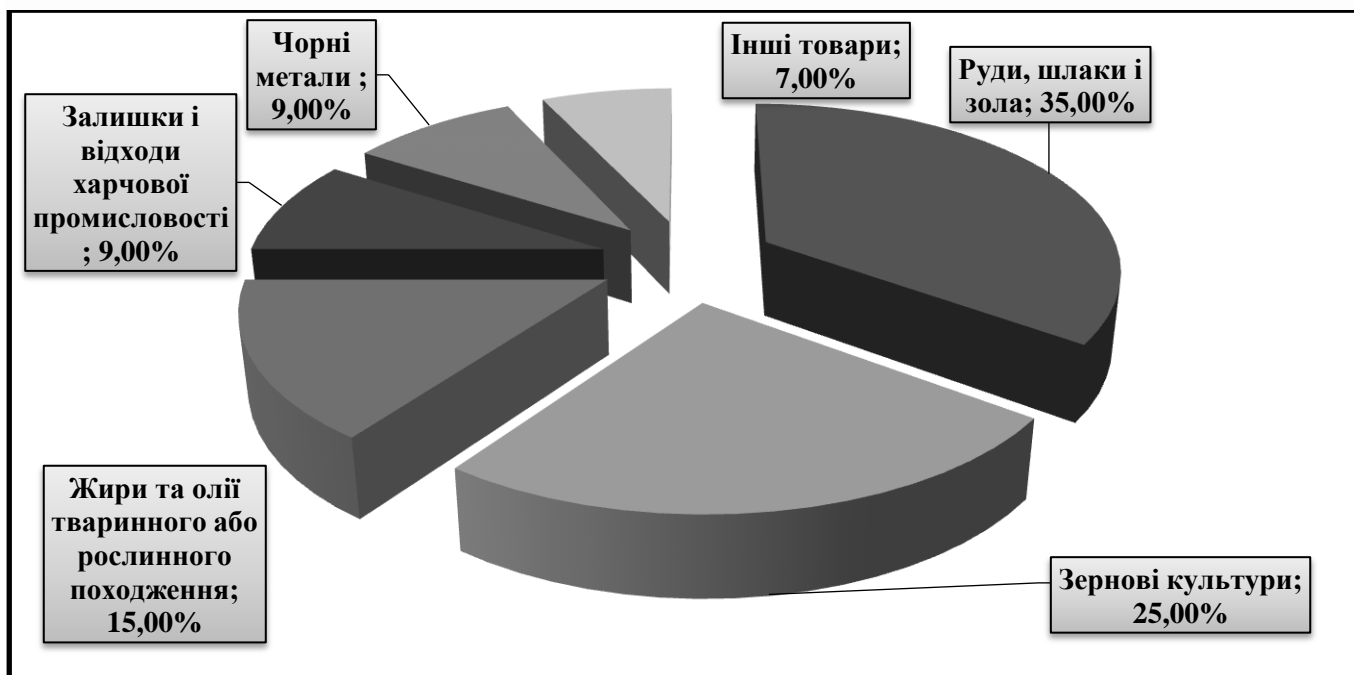

Рис. 2.5. Найбільші статті українського експорту до Китаю в 2021 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Український експорт має переважно сировинний характер. І, якщо проаналізувати дані останніх п'яти років, можна говорити про тренд на його примітивізацію. Так, наприклад, товарна позиція «84 реактори ядерні, котли, машини» – єдина «технологічна» позиція у ТОП-10 груп українського експорту з високою доданою вартістю втрачає в обсягах щорічно.

Китай натомість, продає переважно технологічні товари з високою доданою вартістю, постійно розширюючи асортимент. Причому, за деякими позиціями їхні поставки КНР є безальтернативними. Так, наприклад, більше 90% українського імпорту напівпровідників забезпечується поставками китайських партнерів.

Великого прогресу Україна і Китай досягли в торгівлі сільгосппродукцією. Зернові (кукурудза, ячмінь, пшениця) становили більше половини всього продовольчого та сільськогосподарського експорту з України до Китаю в 2021 році. Приблизно третину експорту складають олії (соняшник, ріпак та соя). Інша значна група сільськогосподарських продуктів включає залишки та відходи харчової промисловості. Китай закуповує макуху та залишки виробництва крохмалю, які використовує як кормові добавки для тварин [63], (рис. 2.6.):

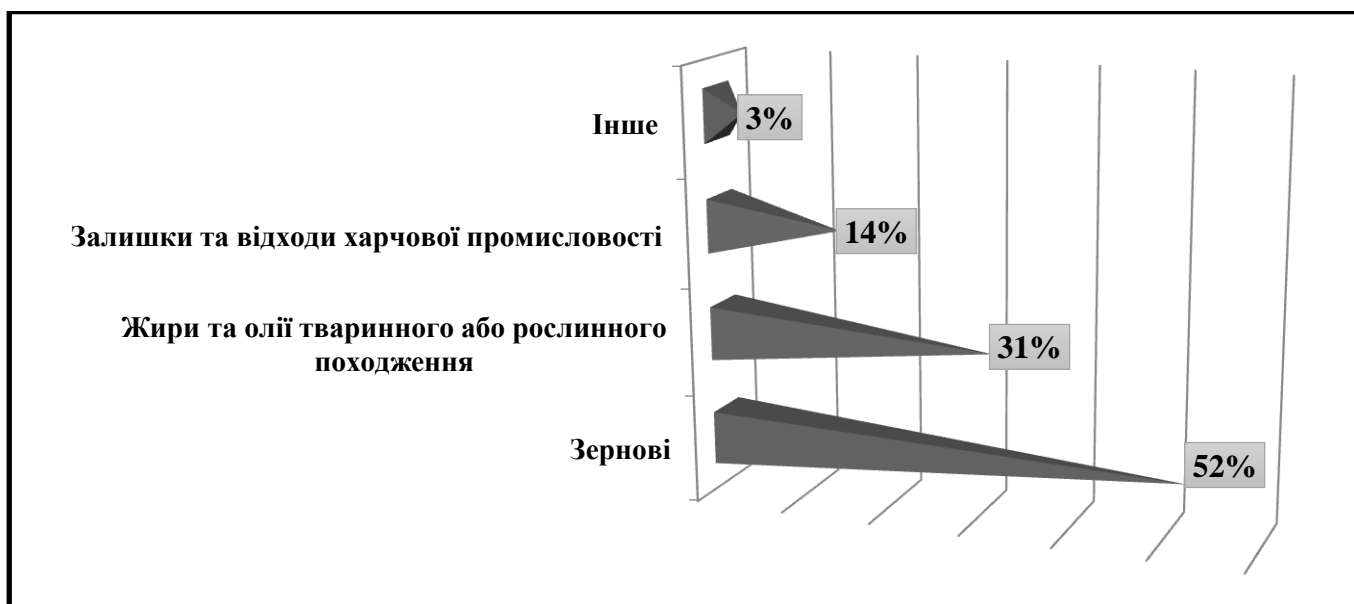

Рис. 2.6. Структура експорту продукції українського сільськогосподарства в Китай у 2021 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

З точки зору доданої вартості український експорт сильно програє китайському імпорту. Більше того, Україна залежна від Китаю в багатьох статтях. Україна, напевно, не зможе відшукати альтернативні канали постачання гаджетів або одягу за такою ж низькою ціною, за якою їх пропонує Китай (рис. 2.7.):

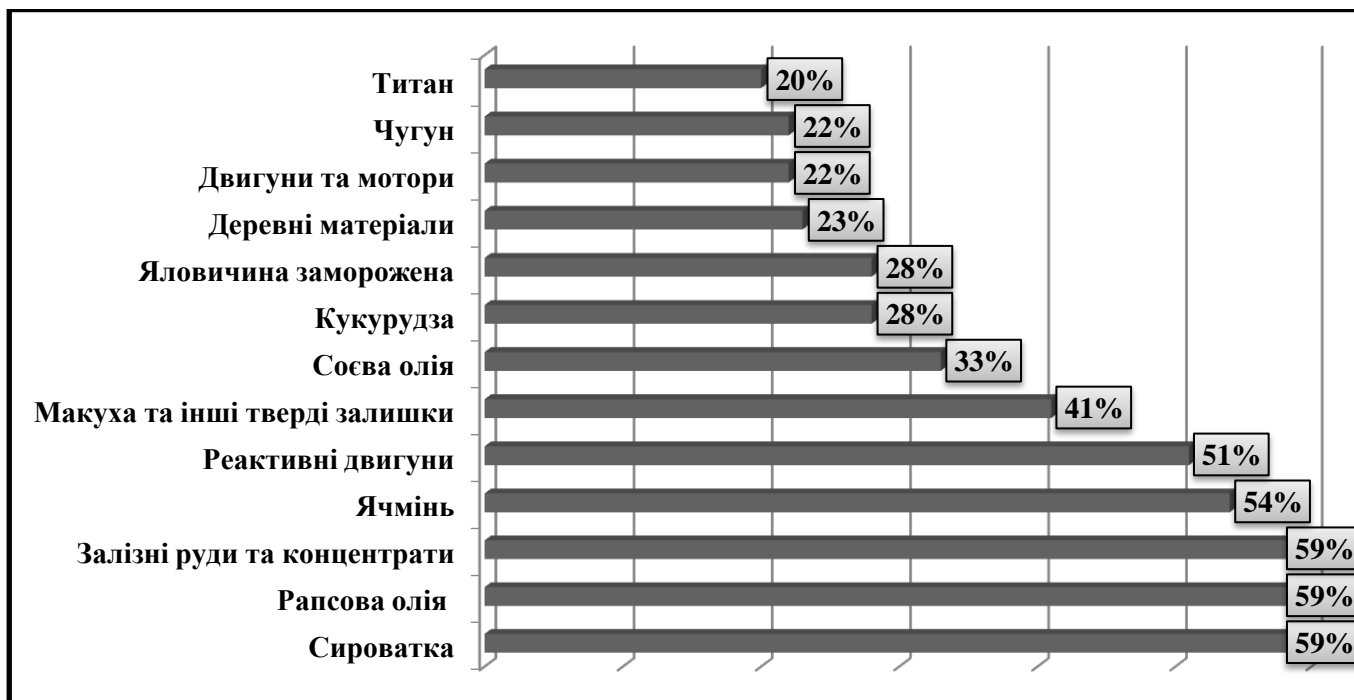

Рис. 2.7. Частка Китаю в українському експорті в 2021 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

У структурі імпорту китайських товарів до України протягом 2021 р. домінували поставки: електричних машин; реакторів ядерних, котлів, машин; засобів наземного транспорту крім залізничного; приладів та апаратів оптичних, фотографічних; пластмас, полімерних матеріалів; взуття; чорних металів; різноманітної хімічної продукції; іграшок; органічних хімічних сполук; меблів; каучуку та гуми; фармацевтичної продукції тощо [63], (див. Рис. 2.8.).

За деякими товарами Китай домінує над іншими постачальниками. Це переважно споживчі товари, як-от текстиль та взуття, велосипеди та кухонне начиння. Китай також домінує на ринку фотоелектричних приладів для сонячних

електростанцій. Антибіотики є єдиною критичною з точки зору національної безпеки статтею в цьому переліку.

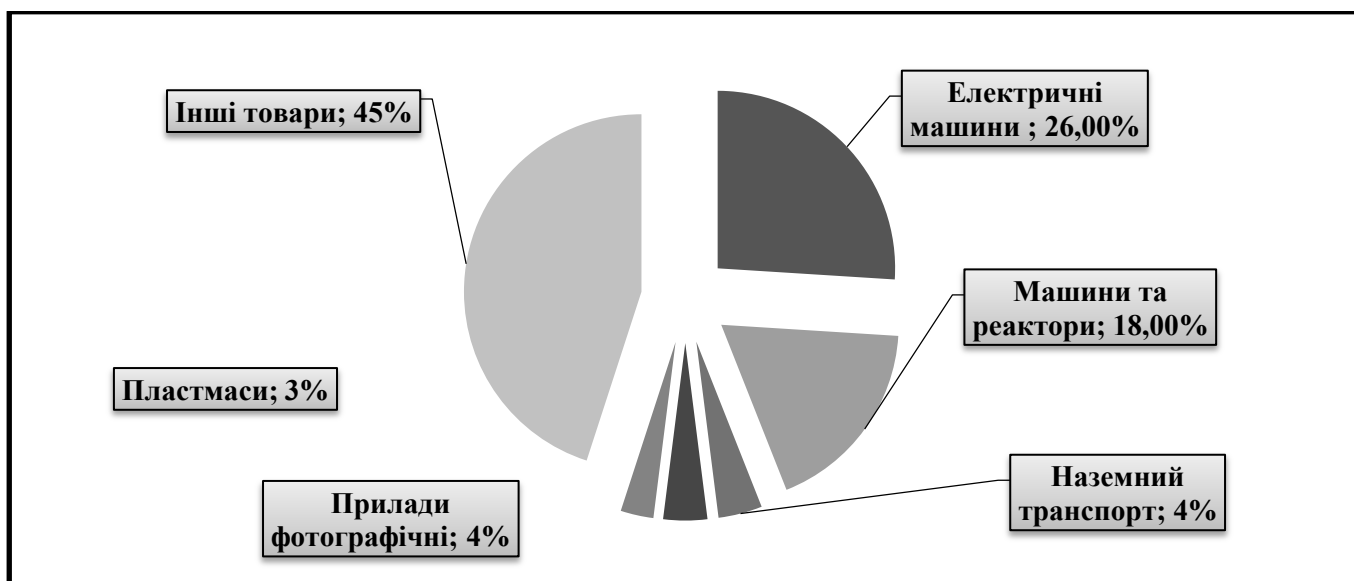

Рис. 2.8. Основні імпорتنі товари України з Китаю в 2021 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

На відміну від українського середньо- та низькотехнологічного експорту, імпорт з КНР є переважно високотехнологічним (рис. 2.9.):

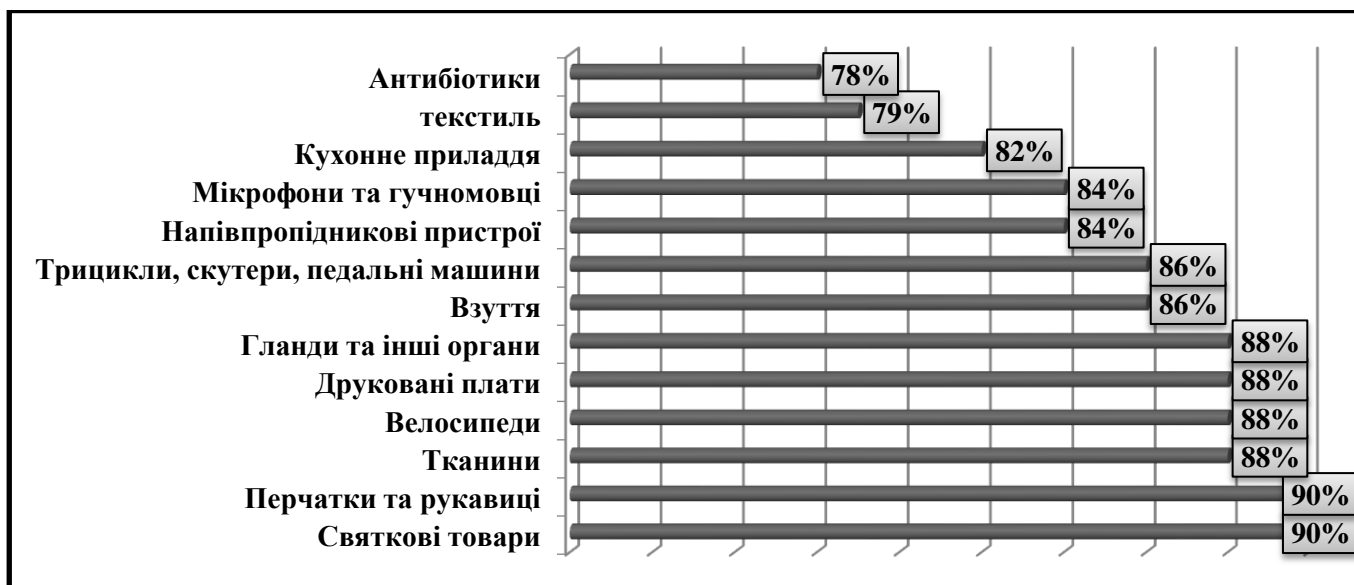

Рис. 2.9. Частка Китаю в українському імпорті в 2021 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Таким чином, за технологічним складником торгівлі з КНР, Україна залишається експортером переважно сировинної продукції з низькою доданою вартістю та імпортером технологічної готової продукції з відносно вищою доданою вартістю, переважно товарів споживання.

Згідно з даними Державної служби статистики України, за 2021 рік обсяг торгівлі послугами склав 387,2 млн. дол. США. Експорт послуг з України до Китаю склав 88,5 млн. дол. США (28,7%), імпорт китайських послуг в Україну склав 298,7 млн. дол. США (+51,5%). Негативне сальдо для України за цей період склало -210,2 млн. дол. США [63].

У структурі українського експорту послуг до Китаю домінували: ділові послуги; транспортні послуги; послуги, пов'язані з подорожами; послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги.

У структурі імпорту послуг з Китаю домінували: транспортні послуги; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; роялті; ділові послуги.

Китайська народна республіка – найбільший торговий партнер України. За 2021 рік товарообіг між країнами досяг 18,97 мільярдів доларів США. При негативному для України сальдо в 2,97 мільярда. Цей, показник став можливий завдяки зростанню світових цін на основні товарні групи українського експорту, що більш ніж на 80% складається з чотирьох сировинних груп [82].

Таким чином, в останні два роки в українсько-китайській торгівлі відбулися доволі істотні зміни, що обумовлено рядом чинників, у тому числі й глобальними подіями та пандемією COVID-19. Торгівля з Китаєм традиційно має негативне сальдо для України. Китай для України є стратегічним партнером. У 2021 році товарообіг між країнами збільшився більш ніж на 20%, причому за всіма напрямками відбувається динаміка до зростання. Половина українського експорту до Китаю - це аграрна продукція, і Україна зацікавлена в подальшому нарощенні торгових поставок та розширенні товарних позицій.

2.2. Аналіз структури та обсягів китайських інвестицій в економіку України

Китай – це зростаюча супердержава, яка впливає на всі економіки світу. Україна зі своїм волатильним політичним ландшафтом не потрапила в китайську орбіту, як це трапилося з деякими іншими східноєвропейськими країнами. Тим не менше, протягом останніх семи років Китай нарощував обсяг торгівлі з Україною, придбав відносно великі активи у сфері енергетики та сільського господарства, а також намагався придбати актив з будівництва авіаційних двигунів. У цьому звіті ми розглянемо найголовніші зміни у двосторонніх українсько-китайських економічних відносинах та узагальнимо китайську ділову практику в Україні.

В умовах сьогодення Китай володіє одним з найбільших у світі інвестиційних потенціалів, а також є найбільш очікуваним світовим інвестором на найближчі роки. КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток.

За даними Міністерства комерції КНР в 2020 році порівняно з 2019 роком обсяг інвестицій Китаю зріс на 12,3%. У звіті наголошується, що вплив країни у секторі глобальних прямих іноземних інвестицій продовжував зростати. У 2020 році на Китай припадало 20,2% світового обсягу ПІІ. До кінця 2020 року сукупний обсяг прямих нефінансових вихідних інвестицій Китаю досяг 2,58 трлн дол. США. До кінця 2020 року китайськими інвесторами було створено у 189 країнах та регіонах 45 тис. підприємств за їх прямою участю [77].

Власні капітальні інвестиції КНР (за винятком капіталовкладень у сільські дворові господарства) у 2020 році склали близько 8 трлн. дол. США, що на 2,9% більше, ніж у 2019 році. Із них приватні інвестиції склали 4,46 трлн. дол. США, зростання +1%. Найвищі темпи зростання капітальних інвестицій у 2020 році

зафіксовано у виробництві високотехнологічної продукції – 10,6%, фармацевтиці – 28,4%, виробництві комп'ютерної та оргтехніки – 22,4%.

Також, у 2020 році інвестиції в країни вздовж "Поясу та шляхи" збільшилися на 20,6% у річному вирахованні до 22,54 млрд дол. США. Понад 70% китайських ПІІ припало на сфери лізингу та комерційних послуг, обробної промисловості, оптової та роздрібною торгівлі, а також на фінансовий сектор, причому в кожен із цих секторів Китаєм було вкладено понад 10 млрд дол. США. У 2020 році на створених Китаєм за кордоном підприємствах було зайнято близько 2,18 млн. місцевого персоналу, що становить 60,6% від загальної кількості працівників цих підприємств. Припускаючи, що у 2021 році ситуація у світі буде, як і раніше, складною та неоднозначною, Китай заявив, що продовжить сприяти розвитку зарубіжних підприємств, удосконалювати заходи щодо профілактики та контролю епідемії та поглиблювати високоякісне співробітництво в рамках ініціативи "Пояс і шлях" [78].

Україна є повноправним учасником глобалізаційного процесу, виклики якого формують перед нею завдання щодо пошуку нових джерел конкурентоспроможності та створення нових відносин з країнами, у взаємодії з якими Україна могла б прискорити модернізацію національної економіки. Серед ключових стратегічних партнерів України на рівні країн-глобальних гравців – Китай [27, с.21].

Високий рівень товарообігу, позитивна динаміка торгівлі створюють прекрасну базу для зростання інвестиційної активності. Однак, реальні цифри більш ніж скромні. Україна не є популярною серед іноземних інвесторів, і китайські інвестори не є виключенням. Обсяг інвестицій в економіку України з КНР протягом 2015-2021 років з 50 млн. дол. США злетів до 260 млн. дол. США. Незважаючи на невелику частку загального обсягу ПІІ (прямих іноземних інвестицій), 0,5%, темпи їх зростання значно випереджають зростання ПІІ загалом. Згідно даних Державної служби статистики України, в Україні зареєстровано понад 1100 підприємств з

китайським капіталом. Це становить понад 1% від загальної кількості підприємств в Україні.

Двостороннє інвестиційне співробітництво поки що не відповідає можливостям Китаю і потребам України. За даними Державної служби статистики України на 01.10.2021р. в економіку України було вкладено 2836 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що на 3704 млн. дол. США більше в порівнянні з попереднім періодом. З них з КНР станом на 01.01.2021р. в економіку України залучено лише 75,7 млн. дол. США прямих інвестицій (з початку року цей показник зменшився на 6,2 млн. дол. США), [63].

За даними НБУ, станом на 31.12.2021 року в економіку України залучено 111 млн. дол. США прямих інвестицій з Китаю (з початку року цей показник збільшився на 36,6 млн. дол. США), [63], (рис. 2.10.):

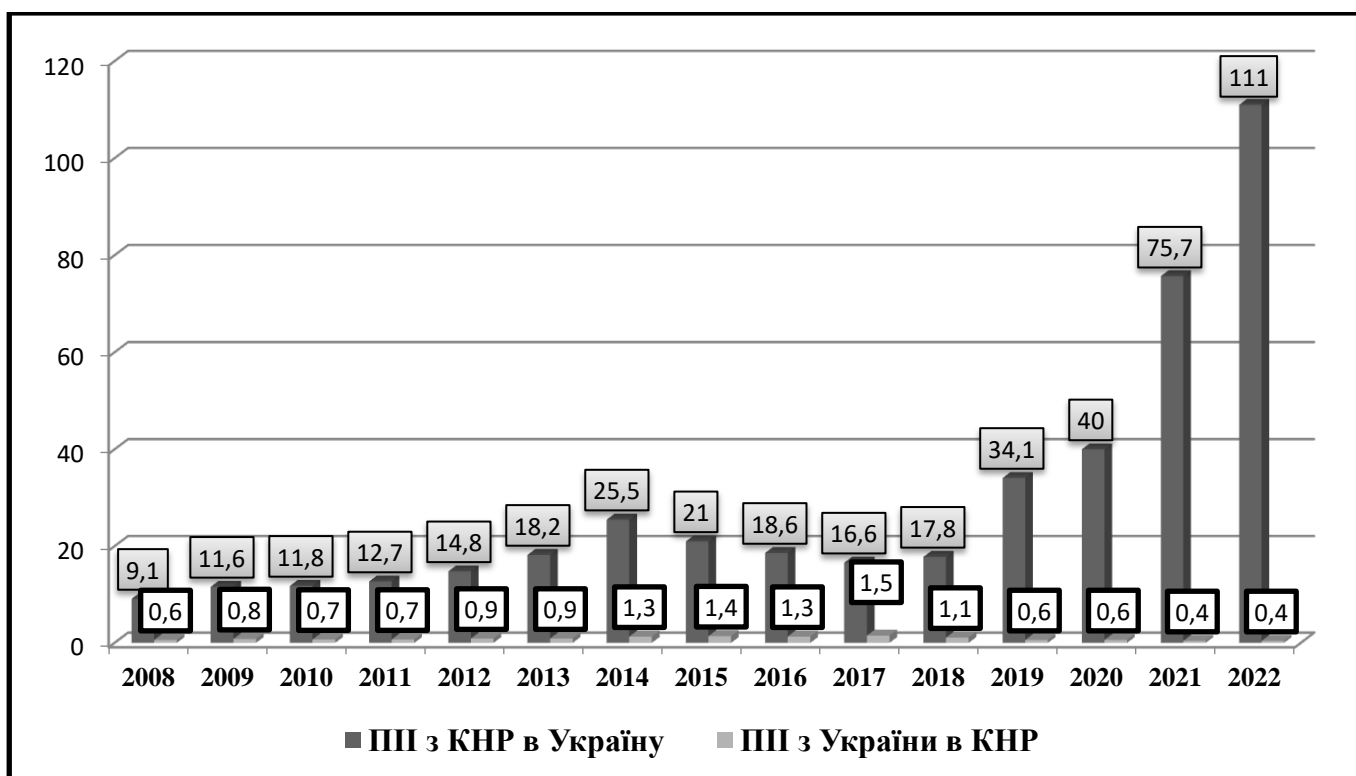

Рис. 2.10. Динаміка потоку ПІ між Україною та Китаєм на 01.01.2008-2021рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Китай значно домінує у сфері інвестиційного співробітництва з Україною. Частка іноземних інвестицій у економіку України є порівняно незначною і за 2008-2021рр. коливається навколо позначки 0,03 - 0,1%. Натомість частка українських інвестицій в економіку Китаю у 2008-2021рр. складала всього 0,01 %. Така динаміка обумовлюється нижчою інвестиційною активністю України порівняно з Китаєм. Також, інвестиції Китаю в Україні перевищували інвестиції України в Китаї в 15-20 разів (2019-2020рр. аж у 60 разів). Переважна кількість китайських інвестицій спрямовувалась на отримання контролю над родовищами українських природних ресурсів.

Головним чином китайські інвестиції в економіку України в 2021 році вкладені в: галузі української промисловості – 43,5%; сільське, лісове та рибне господарство – 12,3%; оптову та роздрібну торгівлю, ремонт транспортних засобів – 10,2%; професійну, наукову та технічну діяльність – 19,7%; операції з нерухомим майном – 3,6%; транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність – 3,4%; будівництво – 3,4% тощо [63], (рис.2.11.):

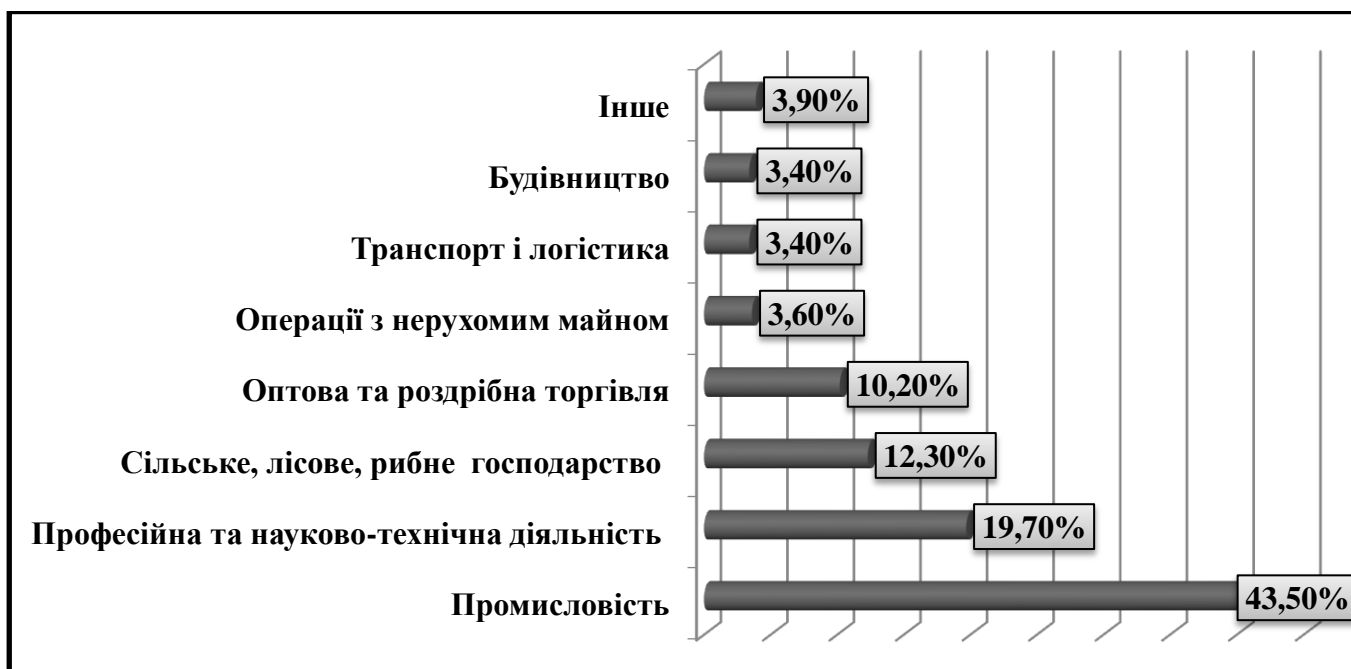

Рис. 2.11. Галузевий розподіл ПІІ КНР в акціонерний капітал України на 01.01.2022р., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Китай активно інвестує в Україну в останні роки, причому його цікавить передовсім аграрний сектор. Україна цікавить Піднебесну як один з найбільших у світі експортерів продовольства.

Україна є серед незмінних лідерів за експортом агропродукції. Відтак, Україна є одним з «гарантів продовольчої безпеки у світі». А, найбільшим споживачем продовольства та імпортером аграрної продукції у світі є Китай, відтак – він найбільший. При цьому в КНР намагаються зменшити торговельну залежність від США, які є найбільшим аграрним експортером у світі. Інвестиції Пекіна в український АПК зростають, як і експорт до Китаю українського продовольства.

Згідно з даними The American Enterprise Institute and The Heritage Foundation, з 2008 по 2020 роки Китай уклав контрактів на будівництво на суму 8,2 млрд. дол. США, зокрема в енергетиці на 5 млрд. дол. США, транспортній галузі – на 2 млрд. дол. США (табл. 2.2). У межах ініціативи «Один пояс, один шлях» підписано контрактів на суму 1,5 млрд. дол. США.

Таблиця 2.2

Китайські контракти на будівництво в Україні

Рік	Китайська компанія	Сектор	У межах ініціативи «Один пояс, один шлях»	Вартість, млн дол. США
2008	Sinoma	Нерухомість	Ні	210
2011	Sinomach	Транспорт	Ні	2 370
2011	Sinomach	Сільське господарство	Ні	250
2011	Sinomach	Енергетика	Ні	1 160
2011	Sinomach	Енергетика	Ні	1 500
2011	Sinohydro	Енергетика	Ні	1 440
2013	Minmetals	Металургія	Ні	250
2017	Xinjiang Communications Construction	Транспорт	Так	100
2018	Sinomach	Енергетика	Так	210
2018	Xinjiang Beiken Energy Engineering	Енергетика	Так	120
2018	China Energy Engineering	Енергетика	Так	250
2018	Power Construction Corp	Енергетика	Так	340
Усього				8 200

Примітка. Складено автором за даними Дроботюк О.В. Українсько-китайське економічне співробітництво: підсумки 2010-2018 рр // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2019. – Вип. 4. – С.13.

Пріоритетами стратегічної співпраці Україна–Китай можуть бути інвестиційні проекти в енергетичній, інфраструктурній, сільськогосподарській та туристичній галузях (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Українсько-китайські проекти: реалізовані, нереалізовані та планові

Галузь	Проект	Контрагенти	Вартість	Стан
Успішно реалізовані або реалізуються				
Енергетика	спорудження Нікопольської сонячної електростанції встан. потужністю 200 МВт	China Machinery Engineering Company (СМЕС) ДТЕК	230 млн євро (250 млн дол. США)	Завершено
	спорудження вітряної електростанції потужністю 0,5 ГВт у Миколаївській обл.	Tebian Electric Apparatus	500 млн дол. США	У процесі
Інфраструктура	проект із днопоглиблення в порту Чорноморськ	China Harbour Engineering Company	14,6 млн дол. США	Завершено
	реконструкції дороги Одеса - Миколаїв-Херсон (200 км)	China Road and Bridge Corporation	200 млн дол. США	У процесі
Сільське господарство	переробка плодів, будівництво фруктових сховищ, виробничологістичних комплексів	China Haisum Engineering Укрсадпром	515 млн дол. США	У процесі (меморандум підписаний)
Нереалізовані				
Інфраструктура	«Air Express»: будівництво 8 км пасажирської залізниці, яка мала з'єднати Київ із МА «Бориспіль»	China National Complete Engineering Corporation	372,3 млн дол. США	Нереалізовано
	мегапорт у Криму: днопоглиблення до 25 м	Beijing Interoceanic Canal Investment Management	3 млрд дол. США	Нереалізовано
Авіабудування	серійне виробництво літаків «Мрія»	Aerospace Industry Corporation of China	N/A	Нереалізовано
	літакобудівний завод у Китаї	Beijing Skyrizon Aviation Industry Investment	250 млн дол. США	Нереалізовано
Планові				
Інфраструктура	четверта лінія метро в Києві	China Pacific Construction Group КМДА	2 млрд дол. США	ТЕО
	міст через Дніпро в м. Кременчук	China Road and Bridge Corporation	340 млн дол. США	План

Примітка. Складено автором за даними Дроботюк О.В. Українсько-китайське економічне співробітництво: підсумки 2010-2018рр.//Китайознавчі дослідження. – К.: 2019. – Вип. 4. – С.14-15.

У період 2015-2020рр. на українському ринку М&А між китайськими та українськими компаніями було укладено три угоди в енергетичному, металургійному й банківському секторах: придбання сонячних станцій «Схід Солар», «Нептун Солар» (обидві в Миколаївській обл.), «Дунайська СЕС-1», «Дунайська СЕС-2», «Франко Солар», «Франко Піві», «Приозерна-1», «Приозерна-2», «Лиманська Енержі 1», «Лиманська Енержі 2» (усі в Одеській обл.); покупка гірничорудної компанії Consolidated Minerals з активами в Австралії і Гані; покупка 99,99% акцій Українського банку реконструкції та розвитку.

Статистичні дані підкреслюють, що інвестиційний потенціал не використовується на повну потужність. Це обумовлено певними чинниками низької інвестиційної активності. Найбільший негативний вплив здійснюють: корупція, податкове навантаження, нестабільне та надмірне регулювання, нечітка правова система, мінливість політичного та економічного середовищ. Однак до факторів, що позитивно впливають на інвестиційну привабливість України, належать: геополітичне положення, кваліфікована та дешева робоча сила, низькі витрати на ресурси.

Інфраструктура, енергетика, сільське господарство - пріоритетні сектори для китайських інвесторів. Україна цікава для китайських інвесторів як один з найбільших у світі експортерів продовольства, тоді як Китай - найбільший у світі імпортер аграрної продукції. Пріоритет для Китаю - зернові та олійні культури з України, на першому місці - кукурудза. Цікавим також може бути виробництво сільськогосподарської техніки. Як правило, Китай інвестує у великий аграрний бізнес, а найбільш активними є саме зернотрейдери з Китаю.

Основа експорту з України до Китаю – олія та олійні культури (близько третини аграрного експорту України до КНР), зернові (близько половини експорту) та аграрні відходи (понад 10% експорту).

Річний обсяг імпорту кукурудзи в Китаї (з усього світу) оцінюється аналітиками від 18 до 20 мільйонів тонн, пшениці до 10 мільйонів, а соєвих бобів –

100 мільйонів тонн. Китай – найпотужніший імпортер зерна в світі, тому його інтерес до України має виглядати природнім.

За даними UkraineInvest, наразі Офіс супроводжує два проекти зацікавлених китайських інвесторів. Йдеться про проект з будівництва заводу з глибокої переробки кукурудзи, а також суміжних об'єктів - теплової електростанції, крохмального заводу, цукрового заводу, заводу амінокислот і проекту зі створення інфраструктури індустриального парку в контейнерному терміналі.

Серед інвесторів виділяється китайська державна компанія COFCO International (точніше її українська "донька" COFCO Agri Resources Ukraine), яка володіє зерновим терміналом в Миколаєві, терміналом Мішурін Рог на Дніпровщині, заводом з виробництва соняшникової олії в Маріуполі, елеваторами в Дніпровській та Херсонській областях, а у листопаді 2020 року запустила новий "Талалаєвський елеватор" на Чернігівщині.

COFCO Agri Resources Ukraine - дочірня структура китайської національної корпорації COFCO, що спеціалізується на експорті зернових і олійних культур, і це найбільший оператор ринку харчових продуктів у Китаї. В Україні компанія з 2008 року. За даними UkraineInvest, серед інших великих компаній з китайськими інвестиціями - виробник м'яса "Агро-Інвест", китайсько-українська аграрна компанія "Фанда" (вирощує зернові), компанія "АГСОЛКО Україна" (продаж техніки).

Завдяки успіху реформ в Україні бізнес-спільнота КНР вважає, що Україна стає дедалі більш привабливим місцем для ведення бізнесу. Інвестори визнали, що Україна стала стабільним та передбачуваним ринком, що розвивається, а наявність талановитого людського капіталу та високоякісних недооцінених активів робить Україну цікавим інвестиційним напрямком.

Яскравими прикладами є сучасний завод з переробки насіння німецької компанії Bayer вартістю 200 мільйонів доларів, зерновий термінал американської компанії Cargill вартістю 150 мільйонів доларів, другий завод американської компанії Jabil вартістю 16 мільйонів доларів та вихід на український ринок

глобальних брендів General Electric, Ryanair, HEAD, IKEA, H&M, Decathlon та багатьох інших.

UkraineInvest Guide – це унікальне джерело глибокої та всеохоплюючої інформації про інвестиційний потенціал в різних галузях економіки України, таких як сільське господарство, енергетика, важка промисловість, текстиль, ІТ та інновації, нерухомість (включаючи об'єкти, відібрані для приватизації), інфраструктура, регіональна інфраструктура, інвестиції у сталий розвиток, логістика, виробництво, охорона здоров'я та фарма. UkraineInvest Guide включає програми, спрямовані на розвиток перспективних галузей, таких як туризм, гірничодобувна промисловість, індустриальні парки, поводження з відходами, заміщення імпорту та стартапи.

Але, якщо проаналізувати структуру вкладень, то велика частина коштів зосереджена у двох ключових проєктах:

Продаж Геннадієм Боголюбовим компанії Consolidated Minerals (Consmine) китайському партнеру China Tian Yuan Manganese Limited. Цей постачальник марганцевих руд має активи у Африці, Австралії, але не в Україні. Та 185 млн. дол. США витрачених китайською CNBM International на покупку сонячних електростанцій в Україні [80].

З іншого боку маємо зупинений проєкт продажу акцій «Мотор Січ», що був фактично зупинений владою України і вже вилився в арбітражний позов на 3,6 млрд. дол. США до держави з боку китайських інвесторів. Останнє, є не єдиною проблемою у відносинах Києва і Пекіна. Серед конфліктних тем можна назвати:

Меморандум на 3 млрд. дол. США про співпрацю між Міністерством аграрної політики України та китайським Ексімбанком, який передбачав залучення китайських коштів у галузь в обмін на щорічні поставки 2-2,5 млн тон кукурудзи (в рахунок оплати кредиту). У розвитку цього був укладений договір між Держкорпорацією ДПЗКУ і тим же Ексімбанком на 1,5 млрд. дол. США. Сьогодні проєкт знаходиться в стані обговорення взаємних претензій сторін.

Ідею КНР створити глибоководний порт в Криму для розвитку проєкту «Один пояс, один шлях». Проєкт передбачав до 3 млрд. дол. США китайських інвестицій. Проєкт не стартував у зв'язку з окупацією півострова.

Меморандум між CITIC Construction Co., Ltd і Мінрегіонбудом України про притягнення до 15 млрд. дол. США у проєкти з модернізації та трансформації системи ЖКГ. Проєкт не був реалізований.

У 2019 році Укравтодор розірвав контракт з китайською Xinjiang Communications construction Group Co., Ltd., яка проводила роботи на автодорозі М-03 і М-12 у зв'язку з порушеннями строків будівництва [64].

Меморандум про проєктування та будівництво мосту в Кременчузі. Китайські кошти (і підрядники) в Україну так і не зайшли. Міст спроектований і будується турецькою компанією DOĞUŞ İNŞAAT VE TİCARET A.Ş [8].

Таким чином, у «балансі» інвестиційних проєктів КНР є 300 млн успішно вкладених коштів (частина котрих – покупка активів Боголюбова в Африці та Австралії), мінімум 4 нереалізованих проєкти сумарною вартістю до 5-6 млрд. дол. США і суперечки за інвестиційними і кредитними договорами на суму більше 4 млрд. дол. США.

Китайська ініціатива «Один пояс, один шлях» – найбільший проєкт сучасності, він охоплює, без перебільшення, весь світ, включаючи навіть Арктику та Південну Америку. Для того щоб скористатися перевагами проєкту, ініційованого КНР, Україні, перш за все, необхідно активізувати відносини із самим Китаєм, потім запропонувати йому цікаві взаємовигідні проєкти, які могли б бути реалізовані в рамках китайської ініціативи «Один пояс, один шлях». Важливим для розвитку такого довгострокового співробітництва з Китаєм є наявність у нас довгострокового планування, що зробить нас більш зрозумілими та прогнозованими для наших партнерів. Якраз у цьому напрямку в нас ще багато чого необхідно зробити.

Українська держава гостро потребує інвестицій в інфраструктуру, перш за все в автомобільні дороги, залізницю, порти, в енергетику.

Зараз створюється нова система міжнародної торгівлі, і якщо Україна не хоче залишитися осторонь, а хоче інтегруватися в сучасні транспортні коридори, їй слід не лише заявити про свої наміри взяти участь, а й активно комунікувати з китайською стороною щодо реалізації спільних проєктів розвитку торгових шляхів із КНР до Європи. Крім того, в рамках цієї ініціативи Китай може зіграти важливу роль і в контексті відновлення зруйнованої інфраструктури на Донбасі [64].

Те, що Україна офіційно ввійшла до переліку країн, через території яких проходить сухопутна частина оновленого Шовкового шляху, дає можливість отримувати інвестиції на пільгових умовах для реалізації великих проєктів на своїй території.

Однак є нюанси, які заважають Україні масштабно ввійти до цього проєкту. Серед них:

1. Україна – не член ЄС, отже, проходити кордон товарам складніше – додатково ще одна митниця. Болгарія та Румунія щодо цього є набагато привабливішими.

2. В Україні непрозоро та довго оформляють митні вантажі, економічний фон для торгівлі з Китаєм тривалий час залишається непривабливим.

3. Прикордонні з ЄС області України навряд чи можуть похвалитися розвиненою інфраструктурою, із залізничним транспортом справи ще гірші, великих транспортних аеропортів-хабів у нас немає, а їхнє спорудження – дуже ризиковане рішення, адже для окупності вже в перші роки має бути величезний товарообіг.

Якщо ж вирішити ці проблеми, то співпрацювати з Китаєм у рамках нового Шовкового шляху було б реально. Уявіть Україну базою, до якої звозяться товари та сировина з КНР, тут перетворюються в готові продукти і відправляються до Євросоюзу. Це додаткові інвестиції та робочі місця в Україні, необхідні країні ресурси для величезного імпульсу завершення всіх розпочатих реформ.

У кінці червня 2021 року Україна і Китай підписали міжурядову угоду, яка передбачає розширення співпраці двох країн і сприяння реалізації спільних

інвестпроектів. Йдеться в першу чергу про залізничний транзит, порти та аеропорти, комунікації й іншу інфраструктуру.

Один з пунктів угоди передбачає залучення від уряду КНР фінансування на пільгових умовах (2% річних), які необхідні для реалізації інфраструктурних проектів. За даними Міністерства фінансів, на кінець червня борг України перед Експортно-імпортним банком Китаю становив 26,5 млрд. грн. (або близько 980 млн. дол. США).

Досвід українсько-китайської співпраці має **як позитивні так і негативні приклади**; тому для того, щоб іноземні інвестиції (зокрема й китайські) приносили користь Україні – потрібно змінити законодавство та врахувати ще деякі нюанси.

Слід провести вивчення можливостей та ризиків по кожному конкретному проекту; окреслити сфери, співробітництво в яких недоцільне. Наприклад, щодо чутливих технологій військового призначення та подвійного використання, доступу до елементів критичної інфраструктури [64].

Отже, Китай не тільки найбільший торговий партнер, а й важливий інвестор. Україні потрібно співпрацювати з Китаєм як з одним із її головних торгових партнерів й активно працювати над збільшенням двостороннього товарообігу, а також залучати китайські інвестиції в економіку України, як роблять наші сусіди, в тому числі і країни Європи в рамках китайської ініціативи «Один пояс, один шлях».

Україна – велика, гарна та важлива країна, її уряд в останні роки докладає чимало зусиль для поліпшення інвестиційних можливостей. І це сприяє привабленню інвестицій з інших країн, зокрема і з Китаю. Китайські інвестиції (в Україні) вже наявні в сфері зеленої енергетики, в сільському господарстві. Також є інвестиції в розвиток портової інфраструктури України, в українську промисловість, збудовані склади та фабрики для переробки сільгосппродукції. До того ж, лідери Китаю та України приділяють увагу розвитку відносин між двома країнами. І ми будемо нарощувати наші зусилля для того, щоб ще більше китайських інвестицій прийшли до України.

2.3. Особливості науково-технічного співробітництва України та Китаю

Через пандемію COVID-19 нова реальність, пов'язана зі зміною лідерів економічного та інноваційного розвитку, обмеженими фізичними контактами, широкомасштабною цифровізацією, вимагає нових підходів до розуміння і вивчення поточного стану міжнародного науково-технічного співробітництва України з різними країнами, серед яких важливе місце належить Китаю. Практика розвитку китайсько-українських відносин показує, що ці країни стають дедалі більш важливими партнерами в різних сферах діяльності.

Сьогодні Китай є одним із провідних торгових партнерів України. Китайські компанії активно працюють у різних секторах української економіки. Крім того, обидві сторони прагнуть до поглиблення контактів у сферах освіти, науки і техніки, промисловості. В останні роки в Китаї швидко розвиваються науково-технологічні інновації і щорічно збільшується інтенсивність інвестицій, а величезний ринок Китаю створив сприятливі умови для реалізації та практичного застосування інновацій. Китай і Україна в цьому плані взаємно доповнюють один одного.

Сучасний стан науково-освітньої сфери України вимагає пошуку нових джерел фінансування ДіР і нових партнерів з науково-технічного співробітництва для збереження та подальшого розвитку науково-технічного потенціалу.

Україно-китайські наукові контакти мають давню історію, яка продовжується у наші часи. Національна академія наук України, українські університети, науково-дослідні інститути за двосторонніми угодами з китайською стороною виконують спільні дослідницькі проекти, проводять наукові конференції та семінари, стажування та інші науково-освітні заходи.

У 2011 році було створено Комісію зі співробітництва між урядами України та КНР, а також профільні підкомісії:

- підкомісію з питань науково-технічного співробітництва (табл. 2.4);
- підкомісію з питань співробітництва в космічній галузі;
- підкомісію з питань співробітництва в галузі медицини.

**Діяльність Підкомісії з питань науково-технічного
співробітництва України та КНР**

Дата проведення	Місце проведення	Захід
Липень 2012 р.	Пекін	Затверджено Програму науково-технічного співробітництва між Україною та КНР на 2013-2014 рр., яка передбачала реалізацію спільних конкретних проєктів між науково-дослідними та освітніми установами обох країн
23 червня 2016 р.	Київ	Обговорено стан і перспективи українсько-китайського співробітництва, а також затверджено Програму співпраці між Україною та КНР на 2017-2018 рр.
17 червня 2016 р.	Харбін	У рамках 27-го Харбінського міжнародного торговельно-економічного ярмарку проведено сесію «Українсько-китайське співробітництво у науково-технічній сфері».
листопад 2017 р.	Цзінань	Перша українсько-китайська науково-інноваційна конференція, на якій підписано Угоду про науково-технічне співробітництво між Національною академією наук України та Академією наук провінції Шаньдун
21–24 листопада 2017 р.	Київ	У Київському міжнародному виставковому центрі за сприяння Посольства КНР проведено українсько-китайську інноваційну виставку, участь у якій взяли понад 80 китайських інститутів і компаній, зацікавлених у співпраці з українськими науковцями
6–7 червня 2018 р.	Пекін	Узгоджено нову Програму науково-технічного співробітництва між Україною та КНР на 2019-2020 рр., яка передбачає часткове фінансування українських установ коштом китайських фондів
13 жовтня 2018 р.	Харбін	Друга Харбінська українсько-китайська науково-інноваційна конференція
24–26 жовтня 2018 р.	Ціндао (пров. Шаньдун)	Наукова конференція «Розвиток українсько-китайської науковотехнічної співпраці в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», присвячена 100-річчю Національної академії наук України, в якій взяли участь десять українських наукових центрів і понад 40 китайських компаній
квітень 2019 р.	Київ	Затверджено Програму науково-технічного співробітництва між Україною та КНР на період 2019-2020 рр., до якої загалом увійшли 32 спільні проєкти
01 січня – 28 лютого 2021 р.	Київ, Пекін	У рамках підготовки Четвертого засідання Підкомісії та чергової Програми науково-технічного співробітництва між Україною та КНР проведено конкурс українсько-китайських спільних проєктів на 2021-2022 рр.
23 червня 2021 року	Київ, Чернігов, Пекін, Далянь	У форматі відеоконференції відбулося четверте засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти.

Примітка. Складено автором за даними: Науково-технічне співробітництво між Україною та Китаєм. URL: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/187-naukovo-tehniche-spivrobotnictvomizh-ukrajinoju-ta-kitajem>.

Підкомісія створена на заміну Спільної українсько-китайської Комісії з науково-технічного співробітництва, яка існувала з 1997 по 2010 рр. та провела 8 засідань. За час функціонування попередньої Комісії спектр напрямків співробітництва був розширений, також спільно було профінансовано роботи у 98 проектах у рамках відповідних дворічних програм співробітництва.

Пріоритетними напрямами співробітництва у галузі НТС визначено: енергоефективність, авіабудування, суднобудування, раціональне природокористування, розвиток аерокосмічних, інформаційних та комунікаційних технологій, а також підготовку і стажування аспірантів та молодих учених.

Комісія з питань співробітництва в космічній галузі.

Підкомісія створена на заміну Українсько-китайської Підкомісії у сфері дослідження і використання космічного простору в мирних цілях, яка існувала з 1997 по 2010 рр. За цей період було виконано два спільні п'ятирічні плани співробітництва (на 2001-2005 рр. та 2006-2010 рр.), а також прийнято План співробітництва в космічній галузі на 2011-2015 роки.

У ході першого засідання нової Підкомісії, у квітні 2011 р. у Києві, було розглянуто стан виконання Програми на 2011-2015 рр. та узгоджено можливість її розширення. Нова редакція Програми була затверджена під час другого засідання Підкомісії, яке відбулося у жовтні 2012 р. у Пекіні.

Третє засідання Підкомісії проведено 7 квітня 2016 р., під час якого було затверджено четверту Програму співробітництва в космічній галузі на 2016-2020 роки, до якої увійшли понад 70 перспективних напрямків співпраці.

У листопаді 2017 році було проведено четверте засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі космосу, що дозволило включити до Програми співробітництва в космічній галузі на 2016-2020 роки додаткові 10 проектів.

У листопаді 2018 році було проведено п'яте засідання Підкомісії, в ході якого було розширено Програму співробітництва та визначено перспективні напрямки довгострокової співпраці, серед яких дослідження Місяця та дальнього космосу,

створення надважкої ракети-носія, розробка систем телеметрії, зв'язку та управління КА, моніторинг космічного сміття, прийом і застосування даних ДЗЗ тощо.

У листопаді 2019 року у м. Дніпро проведено зустріч Спільної робочої групи з підготовки Шостого засідання Підкомісії, в ході якої було узгоджено включення нових пунктів до Програми співробітництва в галузі космосу на 2016-2020 роки, а також підготовлено проект нової п'ятирічної Програми.

22 жовтня 2020 року, за сприяння та за участі Посольства України у КНР, під співголовуванням Голови Державного Космічного Агентства України Володимира Усова і Голови Китайської Національної Космічної Адміністрації Чжан Кецяня у форматі відео-конференції проведено Шосте засідання Підкомісії. Сторони обговорили результати виконання Програми на 2016-2020 рр. та підписали Програму українсько-китайського співробітництва у космічній галузі на 2021-2025 рр., до якої увійшли 69 спільних проектів.

Комісія з питань співробітництва в галузі медицини.

Перше засідання Підкомісії відбулося 11 травня 2012 р. у м. Київ. Під час засідання розглянуті питання шляхів подальшого розвитку співпраці в галузі охорони здоров'я. Друге засідання Підкомісії, яке відбулося в м. Гуанчжоу 19 листопада 2013 р., головним чином було присвячено співпраці у галузі традиційної китайської медицини.

Третє засідання Підкомісії відбулось у вересні 2016 р. в Україні. Під час засідання сторонами було узгоджено перспективні напрямки співробітництва, зокрема можливість створення в Україні спільного наукового технопарку медичного профілю.

В рамках домовленостей, досягнутих під час третього засідання Міжурядової українсько-китайської комісії зі співробітництва, за сприяння Посольства започатковано переговорний процес щодо співпраці між академіями медичних наук України та Китаю.

У травні 2019 року у Пекіні проведено зустріч високого рівня за участі заступника міністра охорони здоров'я України Романа Ілика, в ході якої було обговорено поточний стан і перспективи співпраці у сфері охорони здоров'я.

27 жовтня 2020 р. у форматі відео-конференції проведено Четверте засідання Підкомісії під співголюванням Заступника Міністра охорони здоров'я України Ігоря Іващенко та члена партійної групи Національної комісії з охорони здоров'я Китайської Народної Республіки Ван Цзяньцзюня.

Сторони підвели підсумки роботи з моменту проведення Третього засідання Підкомісії, обмінялися досвідом у боротьбі з пандемією, обговорили перспективи співпраці в рамках дослідження і розробки вакцини проти COVID-19, домовилися щодо сприяння розвитку взаємодії медичних закладів двох країн в сфері кардіології та кардіохірургії, а також висловили наміри розвивати співробітництво в галузі традиційної китайської медицини.

Новий вектор співпраці в інтернаціоналізації вищої освіти України з Китаєм у сфері освіти розпочався 10 років тому. Основним механізмом реалізації на міждержавному рівні пріоритетних напрямів двосторонніх відносин є Підкомісія з питань співробітництва в галузі освіти між Україною та КНР, утворена в 2011 році в рамках Комісії зі співробітництва між урядом України та урядом КНР. На практиці співробітництво реалізується університетами України

Співпраця України з КНР у сфері освіти є одним із пріоритетних напрямів двосторонніх відносин. Основним механізмом її реалізації на міждержавному рівні є **Підкомісія з питань співробітництва в галузі освіти між Україною та КНР**, яка утворена у 2011 році в рамках Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР (див. Табл. 2.5).

23 червня 2021 року у Києві та Чернігові, а також у містах Пекін і Далянь (Китайська Народна Республіка) у форматі відеоконференції відбулося четверте засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти.

Діяльність Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти між Україною та КНР

Дата проведення	Місце проведення	Захід
28 березня 2012 р.	м. Санья (пров. Хайнань, КНР)	Затверджено План першочергових заходів з розвитку українсько-китайського співробітництва в галузі освіти на 2012-2014рр. та підписано оновлену міжвідомчу Угоду про співробітництво у сфері освіти.
28 березня 2012 р.	м. Санья (пров. Хайнань, КНР)	Перший Форум ректорів українських та китайських університетів , у роботі якого взяли участь керівники 19 українських та 14 китайських університетів з різних регіонів обох країн.
23 червня 2017 р.	Київ	Домовленості про взаємне збільшення квот студентів для обміну зі 100 місць до 120, укладені угоди про співробітництво в галузі технічної освіти та проведена робота щодо реалізації програми китайсько-українського подвійного диплому.
23 червня 2017 р.	Київ	Другий Форум ректорів за участі представників 14 китайських і 26 українських університетів. Під час роботи Форуму укладено 7 прямих угод про міжуніверситетське співробітництво в освітньо-науковій сфері.
у грудні 2017 р.	Київ	Третє засідання Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР підписано Угоду між МОН України та Міносвіти КНР про співробітництво в галузі освіти на наступні п'ять років.
12 червня 2019 р.	м. Наньчан, провінція Цзянсі, КНР	Третє засідання Підкомісії . Затверджено План заходів Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти на 2019-2021 рр., яким визначено пріоритетні для обох країн сфери двостороннього освітнього співробітництва, а також укладено низку угод про співпрацю між ВНЗ України та Китаю.
12 червня 2019 р.	м. Наньчан, провінція Цзянсі, КНР	Третій Форум ректорів за участю представників 12 вишів з України та 20 – з КНР.
23 червня 2021 року	Київ та Чернігів Пекін і Далянь	У форматі відеоконференції відбулося четверте засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти. затверджено План заходів Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти на 2021-2023 роки

Примітка. Складено автором за даними: Науково-технічне співробітництво між Україною та Китаєм. URL: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/187-naukovo-tehniche-spivrobotnictvomizh-ukrajinoju-ta-kitajem>.

За підсумками засідання Підкомісії затверджено План заходів Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти на 2021-2023 роки, що передбачає реалізацію пріоритетних напрямів співпраці для обох сторін, зокрема:

- здійснення обміну інформацією про реформи й нові підходи в освітніх сферах обох країн;
- проведення спільних заходів між профільними міністерствами України та Китаю, університетами обох країн для обміну досвідом та передовими практиками у контексті створення та функціонування цифрових освітніх платформ для дистанційного навчання в умовах пандемії;
- надання всебічної підтримки вивченню мови, літератури та культури обох країн та сприяння діяльності існуючих і заснування нових Інститутів Конфуція в Україні та Центрів вивчення України в Китаї.

У межах засідання Підкомісії та з нагоди відзначення у 2021 році 10-ї річниці встановлення відносин стратегічного партнерства між Україною та Китаєм (20 червня 2011 року), а також на виконання домовленостей, досягнутих у ході четвертого засідання Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР (23 грудня 2020 року), відбулася церемонія відкриття Альянсу українських та китайських університетів, що об'єднує 49 українських та 92 китайських закладів вищої освіти, створений з метою покращення якості освіти та посилення інтернаціоналізації освітнього простору.

Альянс українських та китайських університетів створено з метою розширення співробітництва та активного обміну сучасними методами викладання, реагування на виклики сьогодення в умовах пандемії та створення умов для надання сучасної якісної дистанційної освіти із застосуванням цифрових технологій.

Пріоритетними напрямками співпраці визначено:

- розвиток академічної мобільності науково-педагогічних працівників, створення викладацьких та дослідницьких команд;
- відкриття спільних лабораторій та освітніх центрів;
- розвиток академічної мобільності;
- впровадження сучасних технологій онлайн-навчання тощо.

Координаторами Альянсу виступили Національний Університет «Чернігівська політехніка» (Україна) та Далянський Технологічний Університет (Китайська Народна Республіка).

Також під час засідання Підкомісії керівниками закладів вищої освіти України та Китаю укладено низку угод про співпрацю, зокрема між українськими – Національним університетом «Чернігівська політехніка», Дніпровським національним університетом імені Олеся Гончара, Сумським державним університетом, Українським державним університетом залізничного транспорту, Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та китайськими – Національним технічним університетом «Харківський політехнічний інститут» та Далянським технологічним університетом, Далянським університетом іноземних мов, Аерокосмічним університетом Шеньяна, Університетом Далян Цзяотун, Університетом Шеньян Лігун та Політехнічним університетом Даляня.

Зберігається високий рівень студентських обмінів між Україною та КНР: у 2020 році 2290 українських студентів навчались у Китаї та 3364 китайських студентів здобували вищу освіту в Україні.

В 11 китайських закладах освіти міст Пекін, Тяньцзінь, Шанхай (2), Далян, Ухань, Харбін (3), Сіань та Чжецзян створені **центри українських досліджень**.

В Україні функціонують шість Інститутів Конфуція: в Луганському національному університеті ім. Т.Шевченка, Київському національному університеті ім. Т.Шевченка, Київському національному лінгвістичному університеті, Національній музичній академії України ім. П.Чайковського, Харківському національному університеті ім. В.Каразіна та Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К.Ушинського.

Українська мова в КНР викладається у семи закладах освіти в містах Пекін, Тяньцзінь, Шанхай, Далян, Хеншуй, Сіань та Ухань.

З 2018 року започатковано роботу онлайн-ресурсу **UkraineNOW**, у розділі «Навчання» якого доступна корисна інформація про освіту в нашій державі.

Головним інформаційним джерелом про вищу освіту в Україні для іноземців є **Український державний центр міжнародної освіти** Міністерства освіти і науки України. На офіційному сайті Центру абітурієнти можуть отримати інформацію про навчальні програми, процедуру вступу та інші практичні поради. Окрім цього, через сайт абітурієнти мають можливість подавати онлайн заявки на навчання до будь-якого вищого навчального закладу України.

В місті Гуанчжоу 24 вересня 2020 року в рамках міжнародної ярмарки «China Innovation and Entrepreneurship Fair 2020» відбувся форум «Перспективи та розвиток китайсько-українського науково-технічного співробітництва у постепідемічний період», організований Управлінням науки і техніки мерії м. Гуанчжоу та Китайсько-українським інститутом зварювання ім. Є.О. Патона (м. Гуанчжоу). Учасники форуму обговорили стан і потенціал розвитку науково-технічного співробітництва між Україною та КНР, визначили пріоритетні шляхи поглиблення взаємодії з метою створення інноваційного технологічного обладнання. На завершення заходу відбулася урочиста церемонія відкриття китайсько-української спільної лабораторії сполучення матеріалів та передового виробництва в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях».

Наведені приклади свідчать про багаторічну традицію спілкування українських учених із китайськими партнерами. В процесі міжнародного науково-технічного співробітництва на сучасному етапі створюються нові види взаємодії між його суб'єктами. Аналіз історії науково-технічних контактів Національної академії наук і університетів України з китайськими партнерами показує, що в Україні на рівні науково-технічної політики створено необхідні рамкові умови для взаємовигідної ефективної спільної роботи. З іншого боку, все більш поширеними стають ініціативи окремих наукових установ і університетів. У наступному підрозділі наведено приклад участі авторів у одному з китайських наукових проєктів

Одним із напрямів міжнародного науково-технічного співробітництва Китаю є обмін науковими кадрами і залучення фахівців із країн-партнерів для роботи в наукових організаціях, університетах та інноваційних проєктах.

В сучасних умовах міжнародне науково-технічне співробітництво вважається ефективним засобом поновлення і зміцнення інноваційних зусиль будь-якої економіки світу. З огляду на те, що Україна є країною з багатими традиціями в науково-освітній сфері, а також з високим рівнем освіти населення, китайські партнери сподіваються, що провінція Цзянсі виграє від більш тісних партнерських відносин з українськими спеціалістами.

Таким чином, міжнародне науково-технічне співробітництво зберігає велике значення для науково-освітньої та інноваційної сфери України. Практика розвитку китайсько-українських відносин показує, що країни стають все більш важливими партнерами в різних сферах діяльності попри деякі негативні випадки. Розроблення програм науково-технічного співробітництва різних економічних суб'єктів і визначення найбільш пріоритетних напрямів їх взаємодії мають сприяти розвитку науково-освітньої та інноваційної сфери України.

Основний вплив на стан науково-освітньої сфери та модернізацію економіки України має обмежене фінансування ДіР, що запобігає збереженню наукових кадрів і підвищенню ефективності їх використання. Міжнародне науково-технічне співробітництво здатне зменшити вплив негативних явищ у науково-освітній сфері України.

В процесі міжнародного науково-технічного співробітництва на сучасному етапі створюються нові види взаємодії між суб'єктами співробітництва і розширюється географія партнерських взаємодій. Завдяки економічним досягненням, які ґрунтуються на використанні знань та інновацій, Китай стає все більш привабливим партнером для науково-технічного співробітництва. Аналіз історії науково-технічних контактів Національної академії наук і університетів України з китайськими партнерами показує, що в Україні на рівні науково-технічної політики створено необхідні рамкові умови для взаємовигідної ефективної спільної роботи. Але все більш поширеними стають ініціативи на рівні наукових установ і університетів обох країн.

Висновки до розділу 2

Торговельне співробітництво України та КНР базується на позитивному історичному досвіді. Інституціональний, у тому числі законодавчий, нормативно-правовий базис українсько-китайських торговельних відносин охоплює політичний, оборонний, торговельно-економічний, культурний, освітній, науково-технічний, туристичний, міграційний, інвестиційний та транспортно-логістичний складники. Найбільше розвиненими до цього часу є торговельні відносини.

Протягом 2001-2021рр. спостерігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту. При цьому, для України товарна структура торгівлі з КНР характеризується негативними показниками, як у кількісному (негативне сальдо торговельного балансу товарами), так і у якісному (переважання експорту сировини, низький рівень товарної диверсифікації, домінування високотехнологічних товарів в імпорті) вимірах.

Проведене дослідження дозволило виокремити наступні чинники, які сприяють посиленню зацікавлення китайських інвесторів в українських ринках: відкритість та економічна свобода, збільшення ринкового потенціалу, успішні інвестиції в минулому; підписання Угоди про асоціацію з ЄС і подальше посилення євроінтеграційних процесів в Україні.

Для України співробітництво з Китаєм розкриває нові можливості для міжнародної торгівлі та економічного розвитку країни, адже Китай є однією з найбільш впливових держав із високим економічним та науково-технологічним розвитком.

Отже, потрібно співпрацювати з Китаєм як з одним із головних торгових партнерів України й активно працювати над збільшенням двостороннього товарообігу, а також залучати китайські інвестиції в економіку України, як роблять наші сусіди, в тому числі і країни Європи в рамках китайської ініціативи «Один пояс, один шлях».

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ

3.1. Проблеми розвитку економічних відносин між Україною та КНР в контексті пандемії COVID-19

У 2021 році виповнилося 10 років від моменту, коли керівники України і КНР заявили про початок етапу "стратегічного партнерства" між державами, а також відбувся 100 річний ювілей КПК. В контексті пандемічної інфекції варто враховувати, що розмірковуючи про можливості розвитку співробітництва України та КНР стан речей в 2021 році відрізняється від тих, які були в 2013 році, коли вперше було заявлено про стратегічний китайський проєкт «Один Пояс і Один Шлях». Цей проєкт в першу чергу стосується балансу сил в світі, що дає можливість маневру для України.

Серед основних процеів, які відбуваються на глобальному рівні варто виділити такі [82], (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Події глобального рівня на світовій арені

№	Події глобального рівня на світовій арені
1	КНР публічно визнав себе глобальним політичним гравцем. Ініціатива «Один пояс, один шлях» визнана як геополітичний проєкт, а не економічна. Китай заявив про готовність до ескалації відносин з західними державами.
2	Підписання договору про створення зони вільної торгівлі (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP) у складі держав Азії та Океанії.
3	Відмова США від значної присутності в світі на користь геополітичних пріоритетів. Політика економічного, політичного та військового стримування та спільного обмеження експансії КНР.
4	Політична криза всередині ЄС (Brexit).
5	Поява на світовій арені нових регіональних центрів впливу.

Примітка. Складено автором за даними Огляд торговельної політики Китайської Народної Республіки URL: <https://www.me.gov.ua>.

Китай та Україна домовилися співпрацювати над проектами автомобільних, мостових та залізничних перевезень. Угода про співпрацю підписана через кілька днів після того, як Київ відмовився від спільної заяви, в якій закликав Пекін допустити главу ООН з прав людини в Сіньцзян. Україна потребує китайських інвестицій в інфраструктуру та доступу до свого ринку, а також намагається збалансувати відносини з Пекіном та Заходом.

За даними Global Times, Китай та Україна підписали Угоду про посилення інфраструктурного співробітництва [83].

Китай і Україна підписали угоду про посилення співпраці в інфраструктурному секторі, прискорення економічних зв'язків між двома країнами. Обидві країни будуть заохочувати вітчизняні підприємства та фінансові установи до активної співпраці в проектах автомобільного, мостового та залізничного транспорту, а також надавати необхідну допомогу та підтримку для реалізації спільних проектів, які, згідно з угодою, мають широкі перспективи розвитку.

Угоду 30 червня 2021 року підписали міністр комерції Китаю Ван Вентао та міністр інфраструктури України Олександр Кубраков. Угода показує, що обидві сторони доклали величезних зусиль для просування вперед прагматичної співпраці, заснованої на взаєморозумінні та підтримці, незважаючи на деякі збої, пов'язані з аерокосмічною компанією «Мотор Січ».

Економічні та торговельні відносини між Китаєм та Україною розвивалися гладко, а співробітництво в інфраструктурі демонструє хороші темпи розвитку. За даними Міністерства фінансів України нові контракти, підписані китайськими компаніями на українському машинобудівному ринку, вже два роки поспіль перевищують 2 млрд. дол. США, що вносить позитивний внесок в економічний розвиток країни [83].

Український уряд інвестує у масштабне будівництво в Дніпропетровській області, при цьому пріоритет надається авіаційному, автомобільному та залізничному транспорту, а також посилення сполучення між міськими центрами.

Ця політика сприятиме розкриттю повного потенціалу та широких перспектив китайсько-українського співробітництва в інфраструктурному будівництві.

Співпраця, безсумнівно, вигідна для економічного розвитку України. Зараз у центрі уваги співпраці є інфраструктура, але в майбутньому потрібно буде більше співробітництва в галузі промисловості та високих технологій [83].

Україна намагається покращити свої відносини з Китаєм після того, як влада країни, нібито під тиском Сполучених Штатів, вирішила зупинити поглинання китайською компанією місцевого виробника авіадвигунів «Мотор Січ». Україна зазвичай розглядається як країна в західній сфері впливу, але, як і багато хто, східноєвропейська нація також намагається знайти баланс між інтересами США та Китаю.

На початку 2021 року український уряд ввів санкції проти чотирьох китайських підприємств і трьох громадян Китаю, які брали участь в угоді за участю української аерокосмічної компанії «Мотор Січ», яка є одним з найбільших виробників двигунів для вертольотів, реактивних літаків і ракет.

Вашингтон вперше занепокоївся інтересом Китаю до «Мотор Січі» у 2015 році, коли Україну очолював прозахідний президент Петро Порошенко. Тоді був укладений меморандум про взаєморозуміння між «Мотор Січ» і Beijing Skyrizon Aviation, дочірнє підприємство Beijing Xinwei Technology Group. Потрапивши в готівку після втрати 75% своїх продажів від експорту в Росію, які були заборонені після кризи 2014 року, анексії Криму та початку російсько-української війни, «Мотор Січ» взяв у Китаю 100 мільйонів доларів 10-річної позики Банку розвитку. Дефолт по кредиту призвів до того, що Пекін придбає «Мотор Січ» - звичайний метод, який застосовують китайські організації в таких випадках.

Співробітники з національної безпеки адміністрації Трампа стали дедалі більше стурбовані перспективами потрапляння технології «Мотор Січ» в руки Пекіна в 2017 році, коли Beijing Skyrizon Aviation збільшила свою частку в авіаційній компанії до 41%. Невдовзі український суд заблокував операцію. Це призвело до саги, яка тривала понад три роки, яка завершилася тим, що

держсекретар США Майк Помпео попередив новообраного президента України Володимира Зеленського про «зловмисні» китайські інвестиції та колишнього радника США з національної безпеки Джона Болтона, який втрутився, щоб «знищити» китайське придбання.

Наприкінці президентства Трампа Пекін, здавалося б, намагався використати ослаблені зв'язки США та України, домагаючись поглинання «Мотор Січ». Протягом усього часу українські чиновники повідомляли своїм американським колегам, що навіть якщо завод з виробництва двигунів «Мотор Січ» буде придбаний китайськими інвесторами, Київ продовжуватиме контролювати дослідження та розробки. Адміністрації США, які змінювали один одного, не вірили в це, посиляючись на зростання примусової передачі технологій з китайськими інвесторами, що в кінцевому підсумку призвело б до того, що українські технології потрапили в руки Китаю. Засвідчивши попередні примусові передачі технологій, Вашингтон продовжував тиснути на український уряд, щоб він наклав вето на угоду.

Вашингтон найбільше стурбований тим, що Пекін модернізує свої авіаційні можливості та реверсивні двигуни вертольотів, розроблені Мотор Січ. Посольство США в Києві опублікувало на своєму веб-сайті заяву, в якій оголошується про призначення, у якому пише, що «хижацькі інвестиції Skyrizon та придбання технологій в Україні представляють неприйнятний ризик переведення на військове використання в КНР».

Китайська державна авіаційна компанія Skyrizon, яку уряд США вніс до чорного списку, намагалася придбати контрольний пакет акцій «Мотор Січ», який міг би надати доступ до чутливих технологій виробництва реактивних літаків. Незважаючи на рішення українського суду про арешт активів та акцій підприємства, реакція Пекіна була досить помірною. Китай сподівається, що законні інтереси китайських інвесторів в Україні дійсно будуть захищені.

Формально Київ і Пекін є стратегічними партнерами за угодою, підписаною у 2011 році. Поки що єдиною додатковою відповіддю Пекіна була заявка на міжнародний арбітраж за підтримки великих світових юридичних фірм для

подальшої підтримки китайських інвесторів. Хоча, за деякими даними, у березні-квітні 2021 року в китайській блогосфері раптово почала з'являтися критика на адресу України, і мова йшла не лише про націоналізацію «Мотор Січі».

У липні 2021 року Сун Куй, президент Дослідницького інституту сучасної китайсько-російської регіональної економіки, заявив Global Times, що перспективи китайсько-української співпраці хороші, якщо Київ зможе «позбавитися від залежності країни від Заходу».

Традиційно повідомлення китайських ЗМІ про колишні радянські республіки мають нейтральний до дружнього тон. Україна не є винятком. Такий підхід зберігся навіть після запеклих протестів на Майдані в Києві в 2013 та 2014 роках, які призвели до повалення нібито проросійського президента Віктора Януковича і фактично змінили геополітичний курс країни. Все це, однак, не вплинуло на ставлення Китаю до України.

Китай нещодавно став провідним торговим партнером для України: експорт українських товарів до Китаю в 2021 році побив рекорди до 8 млрд. дол. США, а вартість китайських товарів, імпортованих в Україну, досягла 8,3 млрд. дол. США. Ці торговельні відносини теоретично означають, що Пекін міг би запровадити ембарго на українську продукцію у відповідь на суперечку про «Мотор Січ», що, безсумнівно, вплине на українську економіку.

Однак, схоже, Народна Республіка підтримує інший підхід. Замість того, щоб поставити під загрозу свої ділові зв'язки з Києвом, Пекін вирішив збільшити свою економічну присутність.

30 червня 2021 року Китай та Україна підписали угоду про поглиблення співпраці у сфері інфраструктурного будівництва. Судячи з досвіду балканських країн, які ведуть бізнес з Пекіном, очікується, що китайські компанії будуть працювати на автомобільних, мостових і залізничних проектах в Україні, а місцеві підприємства будуть їхніми субпідрядниками.

Крім того, повідомляється, що Пекін і Київ працюють над підготовкою угоди про скасування віз, який означає, що потік китайських туристів в Україну з часом може збільшитися.

Україна почала імпортувати китайську вакцину проти COVID-19. Проте також варто зазначити, що вакцини надійшли після того, як Київ відкликав свій підпис під спільною міжнародною заявою про стурбованість правами людини в китайському Сіньцзян-Уйгурському автономному районі, крок, який вітав Пекін.

Формально Київ і Пекін є стратегічними партнерами за угодою, підписаною у 2011 році. Однак залишається незрозумілим шляхи розвитку цього партнерства. Згідно з документом, дві країни запропонують рішучу підтримку одна одній у питаннях національного суверенітету, возз'єднання та територіальної цілісності.

Справді, Китай ніколи не визнавав анексію Криму росією, тоді як Україна розглядає Тайвань як невід'ємну частину Китаю. Як Україна узгоджує свої спроби розвивати економічні зв'язки з Китаєм із зростаючим ставленням на Заході, який Китай представляє як свого головного супротивника, буде цікаво спостерігати.

З огляду на те, що країни G7 нещодавно оприлюднили значну інфраструктурну ініціативу для країн із низьким рівнем доходу, намагаючись протистояти флагманській ініціативі Китаю «Один пояс, один шлях», Україна, як очікується, буде в такому ж становищі, як і балканські країни, які не входять до Європейського Союзу. Економічно Києву доведеться балансувати між Китаєм і Заходом, а політично – залишатися в західній сфері впливу, хоча час від часу йому доведеться йти на певні поступки Пекіну.

Варто зазначити, що якщо Україна реалізує хоча б частину цих проектів, то відповідно будуть створені передумови для обговорення глобальних ініціатив, в які будуть втягнуті треті країни.

Варто виділити такі основні інвестиційні проекти, які будуть цікавими для КНР [82], (табл. 3.2):

Основні інвестиційні проєкти, які Україна може запропонувати китайським інвесторам

№	Інвестиційні проєкти
1.	Створення СП в сільському господарстві
2.	Енергетика (нові технології та засоби на модернізацію ТЕС, СЕС).
3.	Створення транспортної інфраструктури уздовж проєкту «Один пояс, один шлях» (мережі залізниць та автошляхів, портів).
4.	Електрифікацію української залізниці (сухопутний залізничний коридор КНР-ЄС).
5.	Розвиток атомної енергетики (побудова АЕС).
6.	Модернізація українських портів.
7.	Потік китайських туристів (китайські туристичні оператори та оператори готельного бізнесу, китайські готелі).
8.	Реконструкція українських аеропортів (китайські кредитні ресурси та концесії).
9.	«Зелений» транспорт (електротранспорт).

Примітка. Складено автором за даними Огляд торговельної політики Китайської Народної Республіки URL: <https://www.me.gov.ua>.

Китай прагне мати більше високоякісних закордонних інвестиційних проєктів у останньому п'ятирічному році, тоді як Україні потрібно більше інвестицій в інфраструктуру для підтримки свого економічного розвитку, а також китайського ринку для експорту продовольства. Також, є можливості щодо співпраці в галузі військових технологій та кораблебудування, суднобудування, аерокосмічній техніці та розробці зброї.

Китай повинен знайти роботу для мільйонів китайських робітників, тому вони звертаються до проєктів за кордоном, де вони можуть фінансувати компанії, які не перебувають у найкращому стані всередині країни. Одним із шляхів є підписання

довгострокових кредитів і гарантування проектів цих компаній за їхню працю та обладнання.

Китай і Україна домовилися активізувати співпрацю в інфраструктурних проектах через кілька днів після того, як Київ відмовився від спільного заклику до Пекіна надати главі ООН з прав людини доступ до свого регіону Сіньцзян. Аналітики вважають, що Київ стикається з викликом, намагаючись збалансувати свої відносини з Пекіном і Заходом – йому потрібні китайські інвестиції та доступ до свого ринку, але він покладається на Сполучені Штати як найбільшого донора військової допомоги та прагне приєднатися до НАТО та Європейського Союзу.

Компанії та фінансові установи з двох країн будуть заохочуватися до спільної роботи над проектами автомобільних, мостових та залізничних перевезень. Угода, підписана між Пекіном і Києвом 30 червня 2021 року, сприятиме тіснішим економічним зв'язкам між країнами та надасть допомогу та підтримку, необхідні для спільних проектів. За словами аналітиків, останніми роками між Китаєм та Україною стало більше співробітництва в інфраструктурі, військових, технологічних та наукових сферах, а в грудні 2021 року вони домовилися поглибити зв'язки в рамках Пекінської ініціативи «Один пояс, один шлях».

Підводячи підсумки, варто зазначити, що 2021 рік може стати переломним роком щодо зміни ситуації між Україною та КНР. Однак, Україні потрібно буде враховувати деякі моменти:

1. Геополітичну ситуацію та політичних амбіцій КНР зі зміни міжнародної системи відносин.
2. Створених ланцюгів взаємовідносини між вже існуючими державами-партнерами Китаю в світі та в регіоні.
3. Політику стримування КНР США.
4. Глобальні альтернативні ідеї запропоновані G7 та країнами ЄС на противагу китайському проекту «Один пояс, один шлях».
5. Власного складного досвіду співробітництва України з Китаєм, а такожі окремими китайськими компаніями.

3.2. Пріоритетні напрямки розвитку українсько-китайського економічного співробітництва

У 2020 році, зіткнувшись віч-на-віч з багатьма факторами тиску й труднощів — такими, як пандемія коронавірусу й падіння темпів економічного розвитку в усьому світі, Китай та Україна підтримували хороші контакти й взаємодію у боротьбі з пандемією та в розвитку торгово-економічного співробітництва.

По-перше, китайсько-українське співробітництво в боротьбі з пандемією дало новий імпульс розвитку двосторонніх відносин. Перед лицем раптової пандемії нової коронавірусної інфекції уряди й народи двох країн підтримували та допомагали одне одному, яскраво демонструючи концепцію співтовариства єдиної долі людства, суть якої полягає в тому, щоб поділяти і радість, і горе. Одразу після спалаху пандемії в Китаї Президент України В. Зеленський надіслав телеграму зі словами підтримки Голові Китаю Сі Цзіньпіну, він неодноразово й публічно давав високу оцінку досягненням і досвіду Китаю в боротьбі з епідемією. Представники різних суспільних кіл України теж записали чимало відеозвернень на підтримку Китаю. Коли пандемія поширилася в Україні, китайська сторона також висловила співчуття українському народу, направила кілька партій гуманітарної допомоги в Україну для боротьби з пандемією, провела три відеоконференції, щоб поділитися досвідом боротьби з коронавірусною інфекцією. В одній з таких відеоконференцій взяв участь Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль. Крім того, Китай активно допомагав Україні в закупівлях матеріальних ресурсів. Китайські компанії, місцеві органи влади Китаю і китайська діаспора в Україні простягнули руку допомоги Україні. В. Зеленський і уряд України високо оцінили активні протиепідемічні заходи й масштабну допомогу, що її надавав Китай.

По-друге, обміни між двома країнами в політичній сфері стають дедалі тіснішими, а політична взаємодовіра постійна зростає. Від початку цього року, крім регулярного листування між лідерами двох країн, поступово зміцнюється політичний діалог на високому рівні між двома сторонами, особливо часто

взаємодіють міністерства закордонних справ наших країн. Член Держради, міністр закордонних справ Китаю Ван І вперше за багато років провів телефонну розмову з міністром закордонних справ України Д. Кулебою, а заступник глави МЗС КНР Ле Юйчен провів телефонну розмову з першим заступником міністра закордонних справ України Е. Джапаровою. Президент Зеленський підписав указ про тимчасове запровадження безвізового режиму для китайських туристів, котрі відвідують Україну. Уряди двох країн висловили бажання активно розбудовувати відносини дружби й двостороннього співробітництва.

По-третє, прагматичне співробітництво розбудувалося всупереч труднощам і принесло свої плідні результати. Незважаючи на негативний вплив пандемії цього року, прагматична співпраця між двома країнами продемонструвала високу стійкість і всупереч труднощам суттєво зросла. Згідно з даними Державної служби статистики України, загальний обсяг торгівлі товарами України з Китаєм в 2020-му становив 15,419 млрд доларів США, збільшившись на 20,5% порівняно з попереднім роком. Експорт до Китаю становив 7,113 млрд доларів США, що означає зростання на 98% у річному обчисленні. Китай продовжує зберігати свої позиції як найбільший торговельний партнер України, на його частку припадає 15% від загального обсягу зовнішньої торгівлі країни. Крім того, запуск регулярного контейнерного поїзда Китай — Україна дав невичерпний імпульс для розширення торгівлі між двома країнами. Упевнений, що в міру поглиблення і розвитку китайсько-українського співробітництва в рамках ініціативи «Один пояс — один шлях» вдале розташування України як логістичного хабу між Європою і Азією використовуватиметься ефективніше, торгово-економічне співробітництво Китаю і України стане швидшим і зручнішим, від чого народи наших країн тільки виграють.

Минулого року в китайсько-українському співробітництві було багато незабутніх моментів, але найглибше враження справило особливо успішне проведення четвертого засідання Китайсько-української міжурядової комісії зі співробітництва. Після формування нового Кабінету Міністрів України віцепрем'єр-міністр О. Стефанишина була призначена співголовою Китайсько-

української міжурядової комісії з української сторони. 23 грудня 2020 року було успішно проведено четверте засідання Китайсько-української міжурядової комісії під керівництвом члена Політбюро ЦК КПК, віце-прем'єра Держради КНР пана Лю Хе й віце-прем'єр-міністра України пані О. Стефанишиної. Сторони провели велике, всебічне й ефективне обговорення подальшого поглиблення стратегічного партнерства та розширення практичного співробітництва в різних галузях і досягли домовленостей з низки важливих питань у таких сферах, як економіка і торгівля, сільське господарство, авіакосмічна промисловість, наука й техніка, освіта, культура й медицина. Вважаю, що це засідання має велике значення для розвитку двосторонніх відносин між Китаєм і Україною, особливо в цих конкретних сферах прагматичної співпраці.

Китайсько-українське співробітництво вже має добру основу. Обидві сторони сповнені рішучості й готовності розвивати його й надалі.

За десять років китайсько-українських відносин, що минули з моменту встановлення стратегічного партнерства, було досягнуто хороших результатів. Скажімо, обсяг двосторонньої торгівлі між Китаєм і Україною в 2011 році становив майже 8,45 млрд доларів США, а в 2020-му цей показник зріс до 15,4 млрд доларів США, майже подвоївшись, середньорічні темпи зростання товарообігу за останні десять років були на рівні 8,2% на рік. Водночас на Китай припадає 15% експортної торгівлі України. Китай став найбільшим торговельним партнером України і її найбільшим ринком експорту зернових культур. А Україна стала найбільшою країною — постачальником кукурудзи, соняшникової олії і соняшникового шроту для Китаю.

Після того як Голова КНР Сі Цзіньпін сім років тому виступив з ініціативою «Один пояс — один шлях», Україна стала однією з перших країн, які активно на неї відреагували й підписали документи про співробітництво з Китаєм. Китайсько-українська міжурядова комісія зі співробітництва провела чотири засідання, ставши найважливішим механізмом, що забезпечує успішний розвиток двосторонньої співпраці. Зміцнюється двостороння політична довіра. Нині прагматичне

співробітництво Китаю і України вийшло за рамки торгівлі й розповсюдилося на ширші аспекти, такі як сільське господарство, інфраструктура, енергетика й технології. В 2018 році китайська компанія достроково і якісно завершила днопоглиблювальні роботи в двох портах Одеської області. В 2019-му китайська компанія завершила будівництво Нікопольської сонячної електростанції на рік раніше запланованого терміну. Зараз китайська компанія будує в Україні одну з найбільших у Європі вітряних електростанцій — Сиваську, і незабаром її зведення буде завершено. Китайська компанія також братиме активну участь у будівництві Харківського метрополітену й постачатиме сучасні вагони. Навіть в умовах пандемії багато китайських компаній, як і раніше, приїжджають до України для вивчення ринку й пошуку можливостей, що свідчить про те, що ринок України стає дедалі привабливішим для китайських інвесторів.

Що ще важливіше, китайсько-українські відносини стратегічного партнерства не обмежуються прагматичним співробітництвом. Після спалаху епідемії нового коронавірусу в Ухані торік Президент В. Зеленський одним з перших іноземних лідерів направив Голові Сі Цзіньпіну листа і висловив свої співчуття. Коли Україна зіткнулася із загрозою поширення пандемії, Китай двічі надавав екстрену гуманітарну допомогу Україні й організував кілька відеомостів, під час яких медики Китаю, котрі брали безпосередню участь у боротьбі з епідемією, ділилися з українськими колегами своїм протиепідемічним досвідом, включаючи останні досягнення традиційної китайської медицини в профілактиці та лікуванні COVID-19. Президент В. Зеленський неодноразово оцінював проти-епідемічні дії Китаю і висловлював вдячність Китаю за його всіляку допомогу в боротьбі України з пандемією.

Сьогоднішні китайсько-українські відносини досягли плідних результатів у всіх аспектах, але великий потенціал для розвитку все ще є. Ми можемо разом здійснювати багато важливих проектів у сферах торгівлі, інвестицій, будівництва інфра-структури, науки й технологій. Україна має сприятливе географічне положення, унікальні умови для побудови регіональних логістичних центрів і

розвитку транзитних мультимодальних перевезень. Великий ринок Китаю і його потужний економічний розвиток також забезпечують постійний імпульс для розширення китайсько-українського співробітництва. Традиційна дружба між народами Китаю і України заклала міцну соціальну основу для подальшого розвитку відносин стратегічного партнерства між двома країнами. У нас є всі умови для того, щоб ще ефективніше розвивати китайсько-українські відносини стратегічного партнерства. Китай сповнений упевненості в цьому.

Серед перешкод для розвитку міжнародної економічної співпраці між Україною та Китаєм наведемо наступні: недосконалість нормативно-правової бази, низький рівень взаємних офіційних візитів, посередники у торгівлі, коливання китайського ринку, мовні та культурні бар'єри тощо.

Основні переваги України включають: сприятливе розташування, науково-технічний потенціал, відсутність політичних спорів. На основі проведеного аналізу, в т. ч. SWOT, стратегічний розвиток партнерських відносин в економічній сфері між Україною та Китаєм в період до 2030 р. має ґрунтуватися на трьох таких принципах:

По-перше, активізація та посилення діалогу з питань поглиблення торговельно-економічного співробітництва через систему інструментів торговельної політики, передусім зменшення тарифного і нетарифного захисту китайського ринку.

По-друге, оптимізація торгової, економічної та інвестиційної співпраці: так, Україні як країні Східної Європи доцільно долучитися до співробітництва з Китаєм в рамках Ініціативи «16+1» і проекту «Один пояс, один шлях» з метою отримання важелів впливу на розбудову глобальної та європейської економічної інфраструктури, а також дослідити можливості і загрози створення ЗВТ.

По-третє, розробка довгострокової стратегії розвитку торговельно-економічної співпраці між Україною та Китаєм з виокремленням та обґрунтуванням секторальних пріоритетів [59, с. 58], (табл. 3.3):

SWOT-аналіз економічної співпраці України та КНР

<p>ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ (Китай)</p> <p>ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ (Україна)</p>	<p>Можливості (О)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення співробітництва країн в рамках в Ініціативі «16+1» і проєкті «Один пояс, один шлях». 2. Укладання угоди та створення зони вільної торгівлі між Україною та Китаєм. 3. Вихід на ринок та визначення секторальних пріоритетів торговельно-економічного співробітництва. 	<p>Загрози (Т)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Технологічні асиметрії у торгівлі країн: сировинний імпорт з України та високотехнологічний експорт КНР. 2. Обмежений вихід вітчизняного бізнесу на ринок Китаю. 3. Збереження негативного сальдо в зовнішній торгівлі за більшістю груп товарів. 4. Високий рівень тарифного захисту, передусім на с.-г. продукцію.
<p>Сильні сторони (S)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вигідне географічне розташування України. 2. Багаті природні ресурси. 3. Високий рівень освітнього потенціалу. 4. Наявність науково-технологічного потенціалу. 	<p>Очікування (S+O):</p> <p>Повна лібералізація торговельного режиму, посилення торгових та економічних відносин, можливість створення зони вільної торгівлі, посилення прагматики у торгових і економічних відносинах на з метою встановлення симетричної економічної взаємозалежності сторін.</p>	<p>Очікування (S+T):</p> <p>Посилення розриву виробничих і технологічних можливостей країн, зростання попиту на імпорту продукцію на внутрішньому ринку, зростання залежності у секторі сировинного експорту до Китаю, відсутність товарної та географічна диверсифікація експорту України.</p>
<p>Слабкі сторони (W)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Збройний конфлікт на території країни. 2. Енергозалежність держави. 3. Низькі показники у соціальних, політичних та економічних рейтингах. 4. Низька конкурентоздатність вітчизняних товарів та послуг. 5. Нестабільність курсу національної валюти. 	<p>Очікування (W+O):</p> <p>Перезавантаження китайсько-українських відносин з наданням цим відносинам більш активного політичного характеру, розширення торговельно-економічного співробітництва країн з метою захисту і просування національних інтересів.</p>	<p>Очікування (W+T):</p> <p>Дестабілізація двосторонніх відносин, демотивація підприємницької діяльності внаслідок значної кількості торговельних перешкод, взаємного сприйняття країн з урахуванням загроз та зменшення інвестиційної привабливості країн.</p>

Джерело: Яценко О. М. Торговельно–економічне співробітництво України та Китаю: можливості та загрози/ О. Яценко // Україна–Китай». – №1 (15). – 2021. – С. 58.

Варто, зазначити, що до війни Україна мала найбільший товарообіг з Китаєм. У перші дні війни китайський МЗС відмовився засуджувати російську агресію проти України. 25 лютого 2022 року, на другий день повномасштабної війни росії проти України, Сі Цзіньпін зателефонував Путіну й висловився за дипломатичне врегулювання російсько-української війни.

Китай назвав «війною» російську збройну агресію в Україні лише 10 березня 2022 року – чотирнадцяту добу повномасштабних бойових дій. Перед цим Китай закликав росію до стриманості після погроз про застосування ядерної зброї.

З тих пір влада КНР регулярно закликає до припинення бойових дій, але відмовляється займати чітку позицію.

Дедалі виразніше проглядаються контури позиції Китаю щодо розв'язаної Росією війни проти України. На словах Пекін продовжує висловлювати підтримку Москві, якій незадовго до повномасштабного вторгнення пообіцяв "дружбу без кордонів" і засуджує Захід, але за фактом приєднався до санкцій.

Зокрема, Китай не хоче займати місце західних компаній, що йдуть із Росії. Китайські компанії заморожують навіть існуючі проекти і знижують важливі для бюджету закупівлі нафти. І оголошена країнами дедоларизація зазнає невдач

Під час виступу в рамках Всесвітнього економічного форуму в Давосі Президент України Володимир Зеленський підкреслив, що Китай обрав політику бути осторонь українсько-російської війни і це ліпше, ніж допомагати агресору.

Згідно з Будапештським меморандумом 1994 року, США, Велика Британія та Росія гарантували Україні безпеку після набуття нею без'ядерного статусу. Цей документ не зміг вберегти нашу країну від війни, адже в 2014 році Росія порушила свої зобов'язання, тому з того часу перед Україною стоїть питання про нову модель міжнародної безпеки та країн-гарантів.

Зараз Україна, яка максимально виважено підходить до цього питання, розглядає гарантами біля десятка країн, серед яких вирізняється Китай. Днями ця держава отримала офіційну пропозицію від України стати гарантом безпеки. Яку

відповідь може отримати наша країна та які вимоги може висунути Китай у відповідь поки що невідомо.

Отже, наразі Україна є перспективною країною Східної Європи та має значний відстрочений потенціал купівельної спроможності, який підвищуватиметься, якщо політична та економічна ситуація в країні стабілізується. Пріоритетною задачею в торговельно-економічній співпраці на тривалу перспективу слід вважати зменшення тарифного і нетарифного захисту китайського ринку; оптимізацію торгової, економічної та інвестиційної співпраці в рамках в Ініціативі «16+1» і проєкті «Один пояс, один шлях»; визначення доцільності та переваг і небезпек від створення ЗВТ між Україною і Китаєм. Китай імпортує продукції майже на 2 трлн. дол. США. У цій країні налічується близько 1,4 млрд. споживачів. Це свідчить про те, що китайський ринок дуже перспективний для українського бізнесу, тому Україна шукає будь-які можливості для активізації співпраці.

Висновки до розділу 3

За десять років китайсько-українських відносин, що минули з моменту встановлення стратегічного партнерства, було досягнуто хороших результатів. Скажімо, обсяг двосторонньої торгівлі між Китаєм і Україною в 2011 році становив майже 8,45 млрд доларів США, а в 2021-му цей показник зріс до майже 19 млрд дол. США. Розвиток українсько-китайського співробітництва стає більш багатовекторним. Обидві сторони до налагодження більш продуктивної взаємодії підходять передусім з позиції забезпечення національних інтересів. КНР враховує реальні можливості та перспективи України в агропромисловій сфері й напрацювання в технічних галузях, таких як літакобудування наприклад. Для України на сьогодні Китай виступає як ринок просування своєї продукції, а також джерело залучення інвестицій в економіку. Привабливість цього напряму зовнішньої політики України визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі.

ВИСНОВКИ

Таким чином, новий коронавірус, який спричиняє поширення COVID-19, поширився по всьому світу протягом кількох місяців у 2020 році. Його довгострокові наслідки, а також кінцева тривалість та тяжкість самої пандемії відзначаються глибокою невизначеністю.

В цілому основний вектор економічного розвитку Китаю не зміниться. Проте необхідно усвідомити, що ситуація з пандемією COVID-19 все ще залишається серйозною, міжнародна ситуація зберігає велику кількість факторів нестабільності та невизначеності, одночасно з цим внутрішній попит як і раніше недостатній, спостерігається нерівномірність у сферах регіонального, галузевого розвитку і серед підприємств. Це говорить про те, що необхідно і далі зміцнювати основи тривалого і стабільного відновлення економіки. Так що в Китаї продовжать проведення політики реформ і відкритості в умовах нормалізації, запобігання і контролю епідемії. В країні продовжать докладати зусиль до високоякісного розвитку економіки і всебічному виконання завдання соціально-економічного розвитку, щоб Китай вніс ще більш вагомий внесок у відновлення світової економіки. Китай залишається єдиною великою економікою, яка показала зростання на 2,3 % в 2020 році, а в 2021 році зросте на 8,1 %.

Двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень. Торговельно-економічне співробітництво України та Китаю має величезний невикористаний потенціал. Взаємна зацікавленість у ринках обох країн та активізація діалогу на

різних рівнях дозволить покращити цю ситуацію уже найближчим часом. Одним з основних умов ефективного функціонування міжнародних торговельних відносин між Україною та КНР є створення законодавчої та нормативної бази, яка відповідає інтересам обох держав, а також інтересам суб'єктів зовнішньоторговельних відносин.

Торговельне співробітництво України та КНР базується на позитивному історичному досвіді. Інституціональний, у тому числі законодавчий, нормативно-правовий базис українсько-китайських торговельних відносин охоплює політичний, оборонний, торговельно-економічний, культурний, освітній, науково-технічний, туристичний, міграційний, інвестиційний та транспортно-логістичний складники. Найбільше розвиненими до цього часу є торговельні відносини.

Протягом 2001-2021рр. спостерігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту. При цьому, для України товарна структура торгівлі з КНР характеризується негативними показниками, як у кількісному (негативне сальдо торговельного балансу товарами), так і у якісному (переважання експорту сировини, низький рівень товарної диверсифікації, домінування високотехнологічних товарів в імпорті) вимірах.

Проведене дослідження дозволило виокремити наступні чинники, які сприяють посиленню зацікавлення китайських інвесторів в українських ринках: відкритість та економічна свобода, збільшення ринкового потенціалу, успішні інвестиції в минулому; підписання Угоди про асоціацію з ЄС і подальше посилення євроінтеграційних процесів в Україні.

Для України співробітництво з Китаєм розкриває нові можливості для міжнародної торгівлі та економічного розвитку країни, адже Китай є однією з найбільш впливових держав із високим економічним та науково-технологічним розвитком.

Отже, потрібно співпрацювати з Китаєм як з одним із головних торгових партнерів України й активно працювати над збільшенням двостороннього товарообігу, а також залучати китайські інвестиції в економіку України, як роблять

наші сусіди, в тому числі і країни Європи в рамках китайської ініціативи «Один пояс, один шлях».

Україна високо цінує стратегічне партнерство з Китаєм та зацікавлена в максимальному використанні потужного потенціалу двосторонньої взаємодії. Подальша лібералізація двосторонньої торгівлі та поглиблення інвестиційного співробітництва стануть важливим поштовхом для відновлення економік і подолання негативних наслідків пандемії в наших країнах.

Розвиток українсько-китайського співробітництва стає більш багатовекторним. Обидві сторони до налагодження більш продуктивної взаємодії підходять передусім з позиції забезпечення національних інтересів. КНР враховує реальні можливості та перспективи України в агропромисловій сфері й напрацювання в технічних галузях, таких як літакобудування наприклад.

Для України на сьогодні Китай виступає як ринок просування своєї продукції, а також джерело залучення інвестицій в економіку. Привабливість цього напряму зовнішньої політики України визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі.

СПИСОК БІБЛЮГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560–ХІІ.
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959–ХІІ ІV.
4. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 №2411–VІ.
5. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10.09.1991 № 1540а–ХІІ.
6. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96–ВР.
7. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012 № 5080–VІ.
8. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40–ІV.
9. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964–ІV.
10. Закон про іноземні інвестиції Китайської Народної Республіки, прийнятий на другій сесії 13-го Національного народного конгресу 15 березня 2019 р.
11. Закон України “Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україну” від 17.12.1993 р. № 3744–ХІІ.
12. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» № 5205–VІ від 06.09.2012 р.

13. Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України і Міністерством науки і техніки КНР щодо надання підтримки у створенні українсько–китайського Інституту зварювання ім. Є.О. Патона від 20.06.2011 р. № 156–082.
14. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495–VI.
15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Програму розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» № 389 від 02.02.2011 р.
16. Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво від 27.04.1992р.
17. Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій від 30.05. 1993р.
18. Угода між Міністерством освіти і науки України і Міністерством освіти Китайської Народної Республіки про співробітництво в галузі освіти і науки від 18.06.2002 р. №156–043.
19. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про створення Міжурядової українсько–китайської комісії з питань торговельно–економічного співробітництва від 31.10.1992р.
20. Угода про співробітництво у сфері інтелектуальної власності між Кабінетом Міністрів України і Урядом Китайської Народної Республіки від 15.05.2003р. №156–001.
21. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно–економічне співробітництво від 23.08.1992р. № 1873.
22. Антонюк Л. Л., Гальперіна Л. П. Інноваційно–технологічні виміри стратегічного партнерства України та Китаю// Україна–Китай. – К.: «MyCityPrint», – 2018. – №13. –С. 46–53.
23. Висоцька М.П. Аналіз основних тенденцій розвитку економічних відносин між Україною та Китаєм. Стратегія розвитку України (економіка, право, соціологія): наук. журн. Київ.: НАУ, 2013. – Вип. 2. – С. 14-20.

24. Волошин Ю.О. Legal globalization and interstate integration as a leading factor of the formation of state security and sovereignty. Atlantic Press. 2nd International Conference on Social, Economic and Academic Leadership . – 2018, № 11. – P. 351-358.

25. Волошин Ю.О., Карпачова Н.І., Єпіфанов О.В., Марцеляк О.В. Міжнародно-правові стандарти в сфері охорони культурної спадщини та їх імплементація у національне законодавство держав. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв . –2019. –№ 2. –С. 35-41.

26. Геєць В. М. Перспективи співробітництва України та КНР в науково-дослідних програмах / В. М. Геєць // Україна–Китай. – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 28–31.

27. Гончарук А. З. Україна – Китай: непростий шлях до зміцнення партнерства у суперечливих міжнародних умовах / А. Гончарук // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 20–28.

28. Гончарук А. Українсько–китайське стратегічне партнерство на сучасному етапі / А. Гончарук // Україна – Китай. – 2018. — №1. – С.44–46.

29. Дайджест новин Україна-Китай (24.08.2020-30.08.2020) // Україна – Китай. – 2020. - 50 с.

30. Дайджест новин Україна-Китай (05.10.2020-11.10.2020) // Україна – Китай. – 2020. – 39 с.

31. Дроботюк О.В. Еволюція розвитку економічної моделі КНР: інклюзивні інновації / О.В. Дроботюк // Україна–Китай». – К.: 2019. – №3 (17). – С. 32–45.

32. Дроботюк О.В. Українсько-китайське економічне співробітництво: підсумки 2010-2018 рр./ О.В. Дроботюк // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2019. – Вип. 4. – С. 8–17.

33. Дроботюк О. В. Китайська економіка на порозі 2019 року: підсумки та прогнози/ О. Дроботюк // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 42–46.

34. Жибер Т.В. Пріоритети державного фінансового регулювання соціально–економічного розвитку Китайської народної республіки / Т.В. Жибер // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 23–35.

35. Єрмолаєв А.В. Україно–китайське стратегічне партнерство: співпраця зі створення спільного майбутнього для євро–азійського континенту /А.В. Єрмолаєв //Україна–Китай». – К.: – №13.– 2018. – С. 40–45.

36. Кіктенко В. О. Україна – Китай // Спеціальний випуск №1 (7) / За ред. В. О. Кіктенко, Н. А. Кірносорова, 2017. – 176 с.

37. Кіктенко В. О. Семантика і прагматика концепту ініціатива «Один пояс, один шлях» / В.О. Кіктенко// Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 58–68.

38. Китай очима Азії. Колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китаєзнавців. – Київ, 2017. – 316 с.

39. Коваль О. С. Потреби реіндустріалізації України в контексті виконання плану дій Україна–КНР з реалізації ініціативи спільного будівництва «Економічного поясу шовкового шляху» і «Морського шовкового шляху ХХІ століття»// Україна–Китай. – №13.– 2018. – С. 80–83.

40. Коваль О.А. Новий етап реалізації ініціативи «Поясу і шляху» /О.А. Коваль // Україна–Китай. –2019. – №2 (16). – С. 18–22.

41. Корольова С.Г., Скоробогатова Н.Є. Науково–технічне співробітництво України та Китаю в контексті індустрії 4.0. / Н.Є. Скоробогатова, С.Г. Корольова // Інфраструктура ринку. – Випуск 29. – 2019. – С. 38–43.

42. Луцький М.Г., Марченко В.М., Давиденко В.В., Кам'янецька О.В. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник. – К.: Сузір'я, 2007. – 484 с.

43. Михайленко О. Г., Дзяд О. В. Зовнішня торгівля товарами Китаю: відновлення після пандемії. Економіка та держава. 2022. № 3. С. 29–42.

44. Макогон Ю.В. Співробітництво України та Китаю на сучасному етапі/ Ю.В. Макогон // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2019. – С.124–131.

45. Нікітенко Р. Правове регулювання імпортно–експортних відносин між Україною та Китаєм/ Р. Нікітенко // Україна–Китай». – №16 (2). – 2019. –С. 98–106.

46. Побоченко Л.М., Гаврилко Т.О. Масштаби розвитку та структура світового ринку бізнес-авіації в умовах глобальних трансформацій /Л.М. Побоченко,Т.О.Гаврилко // Актуальні проблеми економіки. – 2015.– №7(169). – С. 65-71.

47. Побоченко Л.М. Домінантні чинники та тенденції розвитку українсько–китайських торговельних відносин// Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2019.– №1. – С. 77–83.

48. Побоченко Л.М. Внесок КНР в глобальні потоки прямих іноземних інвестицій// Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково–практична конференція, 10 квітня 2019 року: тези доп. – К., 2019.– С. 52–56.

49. Побоченко Л.М. Прогнози розвитку світової економіки та роль КНР в глобальному економічному зростанні. «Сучасні проблеми глобалізаційних процесів в світовій економіці»: XII міжнародна науково–практична конференція, 11 листопада 2019 року: тези доп. – К.: НАУ, 2019.– С.105–108.

50. Побоченко Л.М., Карташов Р.О. Соціально–економічний профіль КНР//Fundamental and applied science – 2019: XIV International scientific and practical conference, October 30 – November 7, 2019 Economic science.: ENGLAND, 2019. – Т.8. – С. 35–37.

51. Рогач О.І., Підчоса О.В., Буз А.О. Торговельна війна між США і КНР: вплив на світову економіку та наслідки для України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2021. Т.1. Вип. 149. С. 59—71.

52. Сидоренко К.В. Стійкий розвиток підприємств у міжнародному економічному просторі. Монографія/За редакцією Ареф'євої О.В. – К.: ФОП Маслаков, 2018. – С. 50-65.

53. Торговельна політика: перспективи участі України в ініціативі «Один пояс, один шлях» / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НААН України Т.О. Осташко; НАН України; ДУ« Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. ресурс. – К., 2020. – 334 с.

54. Українець Л. А. Ініціатива «Пояс і шлях» як основа нарощування економічної експансії Китаю / Л.А. Українець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2019. – Випуск 24, Частина 3. – С. 109–113.

55. Хоменко О.В. Теоретичні та практичні аспекти інклюзивного розвитку економіки КНР / О.В. Хоменко // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 69–76.

56. Чжао Хуейжун. Поточний стан і перспективи китайсько–українських торгово–економічних відносин / Чжао Хуейжун // Журнал «Україна–Китай». – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 84–89.

57. Чжан Хенлун, Чжан Чженьчжень. Вивчення перспективи створення зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною в рамках побудови ініціативи «Один пояс, один шлях» / Чжан Хенлун, Чжан Чженьчжень //Україна–Китай». – №13.– 2018. – С. 94–103.

58. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні. / Наук. ред. В.Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2019. – 188 с.

59. Яценко О. М. Торговельно–економічне співробітництво України та Китаю: можливості та загрози/ О. Яценко // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 52–58.

60. Lesya Pobochenko, Tetiana Gavrillo, Research on transnationalisation of economic activity innovative component influenced by the COVID-19 pandemic // Baltic Journal of Economic Studies, Volume 7 Number 5. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2021, P.59-66.

61. Macroeconomic Impact of the COVID-19 in China and Policy Suggestions /PricewaterhouseCoopers. – 2020. –20 p.

62. Understanding Chinese Consumers: Growth Engine of the World/ China consumer report 2021//Copyright © 2020 McKinsey & Company. – 2020. –158 p.
- 63.
64. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики України.
65. <http://www.mfa.gov.ua/china> – офіційний сайт Посольства України в КНР.
66. <http://ua.chineseembassy.org/rus/> – офіційний сайт Посольства Китайської Народної Республіки в Україні.
67. <http://www.wto.org/> – офіційний сайт СОТ.
68. <https://www2.deloitte.com> – офіційний сайт компанії Deloitte.
69. <http://www.customs.gov.ua> – офіційний сайт Державної митної служби України.
70. <http://www.me.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.
71. <https://aucc.org.ua> – офіційний сайт Асоціації українсько-китайського співробітництва.
72. <https://www.kmu.gov.ua> - Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
73. <http://www.worldbank.org> – офіційний сайт Світового банку.
74. <http://www.imf.org> – офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.
75. <http://unctad.org/en/> – офіційний сайт ЮНКТАД.
76. <https://www.PricewaterhouseCoopers> – офіційний сайт компанії PricewaterhouseCoopers (PwC).
77. <https://www.mckinsey.com> – офіційний сайт McKinsey & Company.
78. www.customs.gov.cn – офіційний сайт Головного митного управління КНР.
79. <https://www.bloomberg.com/europe> – офіційний сайт Bloomberg.
80. Безрукова Н.В., Лекунович А.Ю. Особливості побудови інноваційної економіки: аналіз досвіду Китаю та реалії України. Ефективна економіка. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5544>.

81. Виноградов А. "Однополярная Азия": китайський регіональний порядок. *Мировая экономика и международные отношения*. 2021 Т. 65. № 3. С. 23—32. — Режим доступу: <https://doi.org/10.20542/0131-2227-2021-65-3-23-32>.

82. Лукин А. Америко-китайский конфликт в свете истории международных отношений. *Мировая экономика и международные отношения*. 2021. Т.65. №1. С. 70—81.

83. Матушевська Л. Економіка Китаю: реальні показники. ММФ Бізнес портал. 2021. — Режим доступу: <https://moneymakerfactory.ru/spravochnik/ekonomika-kitaya-vvp/> <https://ipi.worldbank.org/international/global>.

84. Яку вигоду отримує Китай від російсько-української війни [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://lb.ua/world/2022/05/19/517305_yaku_vigodu_otrimuie_kitay_vid.html

85. China 2030. The World Bank. Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.worldbank.org>.

86. China GDP: economic growth slows to 7.9 per cent in second quarter, 12.7 per cent in first half of 2021 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3141162/china-gdp-economy-79-cent-second-quarter-127-cent-first-half>.

87. China GDP [Електронний ресурс] // Trading Economics. — 2020. — Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/china/gdp>.

88. China: Economic and Political Overview [Електронний ресурс] // Trading Economics. — 2020. — Режим доступу: <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/china/economical-context>.

89. IMD World Digital Competitiveness Ranking 2020 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [2020/imd-world-digital-competitiveness-rankings-2020.pdf](https://www.imd.com/2020/imd-world-digital-competitiveness-rankings-2020.pdf).

90. Economic consequences of Covid-19: A counterfactual multi-country analysis [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://voxeu.org/article/economic-consequences-covid-19-multi-country-analysis>.

91. Easy of Doing Business 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org>.

92. Macroeconomic effects of Covid-19: an early review [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bis.org/publ/bisbull07.pdf>.

93. Trade Profiles. WTO. 2021. p. 79. — Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles21_e.pdf.

94. Набок І.І. Проблеми відновлення світової авіаційної галузі внаслідок коронавірусної кризи / І.І.Набок // Modern international relations: topical problems of theory and practice: collective monograph / Faculty of International Relations of the National Aviation University; under general editorship of W. Welskopa, Y.O.Voloshin – Lodz: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi, 2021. – С. 186-192.

95. Пічкурова З.В. Особливості розвитку технології великих даних у глобальній цифровій економіці / З.В. Пічкурова // Modern international relations: topical problems of theory and practice: collective monograph / Faculty of International Relations of the National Aviation University; under general editorship of W. Welskop, Y.O. Voloshin. – Lodz: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi, 2021. – 436 p.

96. Прокоп'єва А.А. Світова економічна криза 2020 у контексті забезпечення економічної безпеки України. //36.науково-практичної конференції студентів, аспірантів і викладачів. Підсекція «Міжнародні відносини» (25 – 27 березня), ДУІТ, м. Київ, – 2020.– с.292-294.

97. Ричка М.А. Аналіз іноземного інвестування України в глобалізаційних процесах / М.А. Ричка, А.О. Ільченко // Інфраструктура ринку. – 2020. – № 42. – С. 46-53. – [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/10.pd.

98. Сидоренко К.В. Сучасні антикризові стратегії розвинених країн світу / А. В. Ващенко, К. В. Сидоренко // Економічний простір. – 2020. – №159. – С. 24-27. – DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/159-4>.